

© Tda / Cristian Noir - Romania

Justiția restaurativă în cauze în care sunt implicați copii victime

în România

i-RESTORE
Better Protecting Child Victims
Rights through Restorative Justice

Decembrie 2020

**Pregatit de
Cecilia POPA**

i-RESTORE este co-finanțat de Programul Justiție al Uniunii Europene (2014-2020).

Disclaimer

Conținutul acestei publicații reprezintă doar părerile autorului și este responsabilitatea sa exclusivă. Comisia Europeană nu acceptă nicio responsabilitate pentru modul în care informația conținută poate fi utilizată.

CUPRINS

MULȚUMIRI	5
ACRONIME	6
REZUMAT	7
I. ISTORIC	9
A. Centre experimentale de justiție restaurativă	10
B. Situația actuală a serviciilor de mediere în România	11
C. Lucrul cu copiii și utilizarea justiției restaurative	12
2. DATE STATISTICE	14
3. LEGISLAȚIE ȘI POLITICI	16
4. CURSURI ȘI STUDII	21
A. Cursuri de formare profesională	21
B. Studii	22
5. CERCETARE	25
A. Metodologie	25
B. Constatările cercetării	27
1. Factorii decizionali	27
1.1 Lucrul cu copiii victime/elemente de justiție restaurativă	27
Rezumatul principalelor constatări	30
1.2 Provocări în lucrul cu copiii	30
Rezumatul principalelor constatări	32
1.3 Cele mai bune practici în lucrul cu copiii	32
Rezumatul principalelor constatări	34
1.4 Cursuri de formare în materia justiției restaurative și/sau protecției copilului	34
Rezumatul principalelor constatări	35
2. Practicieni	35
2.1 Lucrul cu copiii victime/elemente de justiție restaurativă	35
Rezumatul principalelor constatări	39
2.2 Provocări în lucrul cu copiii	39
Rezumatul principalelor constatări	42
2.3 Cele mai bune practici în lucrul cu copiii	43
Rezumatul principalelor constatări	45
2.4 Cursuri de formare în materia justiției restaurative și/sau protecției copilului	45
Rezumatul principalelor constatări	46

CUPRINS

3. Copii	47
3.1 Opiniile copiilor cu privire la justiția restaurativă	47
Rezumatul principalelor constatări	49
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	50
Recomandări	52
BIBLIOGRAFIE	53
ANEXA 1	56
Studiu de caz 1 - Centrul experimental de justiție restaurativă București	56
Studiu de caz 2 - Centrul experimental de justiție restaurativă Craiova	57
ANEXA 2	59
Lista respondenților	59
ANEXA 3	61
Studiu de caz folosit ca exemplu în discuțiile cu tinerii	61

MULȚUMIRI

Doresc să folosesc această ocazie pentru a exprima profunda mea apreciere față de toți membrii echipei Fundației Terre des hommes. Aceștia au fost de foarte mare ajutor în ultimele câteva luni și ne-au oferit tot sprijinul necesar pentru realizarea acestui studiu. În mod special, trebuie recunoscută contribuția Rodicăi Novac, care a contribuit admirabil, în calitate de cercetător asociat. În egală măsură, doresc să îi mulțumesc Emanuelei Biffi de la European Forum for Restorative Justice (Forumul European pentru Justiție Restaurativă), precum și Annemiekei Wolthuis și lui Malini Laxminarayan de la Restorative Justice Netherlands (Justiție Restaurativă Olanda) pentru revizuirile folositoare și comentariile pe care le-au făcut asupra acestui raport. Mulțumiri speciale „armatei” de voluntari formată din Ruxandra Dorobanțu, Alexandra-Maria Dan, Andrada Elena Danaïla și Alina Diaconu care au transcris neobosiți și impecabil multele ore de interviu. Mulțumesc și Anamariei Oprea (nee Szabo), lui Ionuț Stoica și lui Ovidiu Majina pentru că au facilitat unele dintre interviurile cuprinse în studiu. Mulțumesc, de asemenea, Amandei Taylor pentru că a editat și a corectat excelent prezentul raport. În cele din urmă, dar nu în ultimul rând, mulțumesc tuturor respondenților din cadrul acestui studiu, cei care au contribuit cu cunoștințele și energia lor la realizarea acestui raport, care sperăm că va deschide ușa pentru cele mai bune practici în relația cu copii victime.

Cecilia Popa

ACRONIME

ANA

Agenția Națională Antidrog

ANP

Administrația Națională a Penitenciarelor

ANPDCA

Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție

CAB

Comitetul consultativ al copiilor

CCR

Curtea Constituțională a României

CJRAE

Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională

CMBRAE

Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională

COR

Clasificarea ocupațiilor din România

CP

Codul penal

CPC

Codul de procedură penală

CRJ

Centrul de Resurse Juridice

CSM

Consiliul Superior al Magistraturii

DAS

Direcția de Asistență Socială

DGASPC

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului

DIICOT

Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism

FONPC

Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copil

ICCJ

Înalta Curte de Casație și Justiție

INM

Institutul Național al Magistraturii

INPPA

Institutul Național pentru Pregătirea Avocaților

INS

Institutul Național de Statistică

NICHD

National Institute of Child Health and Human Development (Institutul Național pentru Sănătatea Copilului și Dezvoltare Umană)

ONG

Organizație neguvernamentală

RJ

Justiție restaurativă

SPAS

Serviciul Public de Asistență Socială

Tdh

Terre des hommes

REZUMAT

Acest studiu face parte din proiectul „i-RESTORE - Protecția copiilor victime prin justiție restaurativă” și își propune să identifice lacunele și sinergiile existente în aplicarea justiției restaurative (JR) în cauzele în care sunt implicați copiii victime. Printre alte obiective, proiectul a identificat serviciile de JR în România, punând accentul pe specificitatea acestui proces și pe existența bunelor practici în lucrul cu copiii.

Prima parte a raportului prezintă istoricul JR în România, de la introducerea termenului de mediator în mai multe profesii din Clasificarea ocupațiilor din România (COR), la centrele experimentale de JR înființate la începutul anilor 2000 și până la starea actuală a medierii, așa cum este regăsită în drept și în practică.

A doua parte a raportului prezintă un studiu empiric realizat cu participarea a 40 de specialiști și a 25 de copii în 25 de întâlniri consultative. Constatările consultărilor și interviurilor se referă la cinci subiecte principale: activități restaurative cu copiii victime; provocări identificate în lucrul cu copiii; bune practici în lucrul cu copiii; existența și frecvența cursurilor de formare în domeniile JR și justiției pentru copii; și opiniile copiilor despre JR.

Când ne referim la copiii victime, este esențial să ne amintim că, deseori, infractorii juvenili au devenit ei înșiși victime. Din acest motiv, aceștia sunt incluși în înțelesul expresiei „copii victime” folosită în studiu. Pe baza datelor statistice prezentate mai jos, se poate estima cu aproximație că mai puțin de 15% dintre minorii care comit infracțiuni și răspund penal primesc condamnări cu executare sau cu suspendare sub supraveghere. În cazul celorlalți nu se începe urmărirea penală. Din nefericire, majoritatea acestor copii nu beneficiază de niciun fel de asistență. Pe de altă parte, concluziile cercetării arată că toți specialiștii sunt de acord că avem un drum lung de parcurs până când vom construi un sistem ideal de justiție pentru copii.

Conform COR, cinci ocupații folosesc denumirea de mediator, unele dintre care există din anii 1990. Prima

este cea de mediator școlar, creată pentru comunitatea romă, cu rolul de a facilita relația dintre școală și familia copilului. Cea de-a doua este cea de mediator social, creată pentru a ajuta persoanele defavorizate din diferite comunități mici în relația cu autoritățile publice sau mediul de afaceri. Cea de-a treia este cea de mediator sanitar, creată pentru a ajuta oamenii din comunități mici cărora le lipsesc resursele pentru igiena personală. Cea de-a patra este cea de consilier mediator - persoane care lucrează în unități de învățământ în calitate de consilieri școlari. Cea de-a cincea este cea de mediator, ocupație creată în 2006 în baza **Legii medierii**.

În 2006, România a adoptat **Legea Medierii (192/2006)**, prima de acest fel, lege care a reglementat activitatea de mediere în cauze civile și în cauze penale. Pe 5 aprilie 2020, conform Consiliului de Mediere, erau 10.646 mediatori autorizați în întreaga Românie și 23 de furnizori autorizați de formare profesională în nouă orașe ale țării.

Unii consideră că aceste profesii cu rol de mediere ar trebui reunite într-una singură, întrucât prea multe definiții creează neînțelegeri. Alții, însă, consideră că separarea dintre diferitele tipuri de mediatori este folositoare, întrucât diferitele forme corespund diferitelor nevoi ale comunităților.

Primele inițiative în domeniul JR, similare serviciilor oferite în prezent din alte țări, au fost întreprinse în România în 2002, prin înființarea primelor centre experimentale de justiție restaurativă, unul în București și unul în Craiova. În aceste centre, tinerii delincvenți aveau acces la mediere în cazul infracțiunilor pentru care era posibilă retragerea plângerii preliminare sau împăcarea părților. În ciuda multelor dificultăți cu care se confruntă orice inițiativă nouă, centrele au avut rezultate pozitive, cu 83% dintre ședințele de mediere între victimă și făptuitor desfășurate la Craiova și 60% dintre cele desfășurate la București încheindu-se cu înțelegeri între părți. Conform estimărilor de la vremea respectivă, costurile activităților de mediere desfășurate în centrele experimentale de JR, inclusiv costurile cu toți specialiștii implicați într-un caz, erau cu 77% mai

mici decât costurile soluționării respectivelor litigii în justiție. Centrele experimentale de JR și-au încetat activitatea în 2004, din cauza dificultăților cu care s-au confruntat fondatorii (organizații independente) în obținerea fondurilor necesare.

În cultura românilor, conceptul de mediere penală este folosit mai des decât cel de justiție restaurativă. Elemente de JR sunt vizibile în România în serviciile de mediere oferite în cauze civile și penale, fie în timpul, fie înainte de procedurile în justiție.

Medierea este percepută ca fiind un dialog facilitat sau o negociere asistată cu privire la un o problemă produsă sau în curs de producere. Medierea nu poate avea loc în lipsa unui litigiu sau a unei înfrățuni. Uneori, poate fi văzută ca un proces foarte tranzacțional, ceea ce înseamnă că părțile tind să discute în principal aspecte financiare sau beneficii de altă natură, deși în cadrul medierii se pot aborda și sentimente sau emoții.

Practicile restaurative, însă, pot fi folosite nu doar pentru a soluționa conflicte trecute sau actuale, ci și pentru a preveni apariția problemelor și disputelor pe viitor. De asemenea, practicile restaurative pot fi aplicate în orice moment. Elementul central al practicilor restaurative este că acționează la nivelul sentimentelor și emoțiilor, aspecte centrale ale justiției restaurative de altfel. Printre serviciile restaurative se numără medierea, cercurile, grupuri decizionale familiale și orice alte inițiative care se încadrează în principiile practicilor restaurative. Aceste principii urmăresc compensațiile, principalul scop fiind abordarea și repararea daunelor. De asemenea, principiile implică voluntariatul, întrucât participarea în procesele restaurative este voluntară și are la bază alegerea informate și neutralitatea, procese echitabile și nepartinice față de părți. În fine, principiile urmăresc siguranța, prin crearea unui spațiu protector, în care sentimentele și părerea despre daunele suferite pot fi exprimate, accesibilitatea fără niciun fel de discriminare pentru toate părțile afectate de conflict, precum și respectul pentru demnitatea tuturor participanților în acest proces.

„Mediator” este denumirea standard a ocupației și se referă la două domenii: cei care lucrează mai ales în justiție, ocupându-se de cauze civile și/sau penale, și cei care lucrează mai ales în comunități, de cele mai multe ori în școli. Similar, așa cum am arătat și

mai sus, diferiți specialiști aplică diverse practici restaurative în diferite contexte. Cercurile restaurative sunt implementate în comunități și școli și medierea victimă-făptuitor în sistemul de justiție penală sau în școli, fie în sistemul de justiție penală, în faza de urmărire penală, fie în cea a procesului penal, înainte de pronunțarea sentinței. De asemenea, în managementul de caz există grupuri decizionale familiale. Aceste servicii prezintă particularități, în funcție de cine și în ce contexte le oferă.

Deși au avut loc unele evoluții semnificative pentru adulți, serviciile adresate copiilor lipsesc. Mulți experți evidențiază faptul că Legea medierii se referă la minori în doar un articol, fapt care arată că nu s-a avut în vedere ca aceste servicii să fie oferite și copiilor victime. Desigur, există alte legi care susțin drepturile copilului și se referă la copii, cum ar fi, printre altele, **Legea privind protecția copilului (272/2004)**, **Legea împotriva violenței psihologice (221/2019)**, **Legea privind combaterea traficului de persoane (678/2001)** sau **Legea privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri (143/2000)**.

În general, intervențiile destinate copiilor au în vedere, în principal, asigurarea accesului la justiție, iar nu în mod necesar să creeze noi alternative care ar putea răspunde mai bine nevoilor acestora. Conform constatările prezentului studiu, deși s-au făcut demersuri semnificative la nivel individual pentru a servi optim copiii, aceste eforturi admirabile nu se pot susține în absența intervențiilor structurale de la nivel instituțional. De asemenea, personalul din sistemul penal nu este specializat pentru lucrul cu copiii (de exemplu, procuror pentru minori, ofițer de poliție specializat în lucrul cu minorii, consilier de probațiune pentru minori etc.), așa cum este în alte țări.

Experții au semnalat și alte probleme, cum ar fi necesitatea de a realinia principiile de mediere aplicate în România cu standardele internaționale în domeniul practicilor restaurative, importanța formării unei echipe operative pentru lucrul cu victime copii sau elaborarea unor cursuri în materia justiției restaurative pentru minori care să poată fi integrate în curriculumurile diverselor instituții sau institute.

Din cauza unor situații în care intervențiile de mediere nu au fost întreprinse adecvat, specialiștii și publicul larg tind uneori să aibă rezerve față de serviciile de mediere. Pentru a soluționa acest neajuns,

este crucial să explicăm limitările acestor servicii și să evidențiem situațiile în care nu pot fi propuse și prestate.

În general, copiii sunt deschiși față de idei noi și discuțiile avute în scopul elaborării acestui studiu nu au fost o excepție. Din discuțiile cu copiii a reieșit că erau foarte interesați de serviciile mediere. Nu au beneficiat de mediere, dar erau dispuși să încerce aceste servicii. Clar este faptul că fiecare copil confruntat cu dificultăți are nevoie ca specialiștii să aplice abordări personalizate și că serviciile restaurative nu trebuie omise ca posibilă intervenție optimă.

1. ISTORIC

Înainte de a discuta despre situația serviciilor de justiție restaurativă în România, trebuie să vedem ce înseamnă de fapt justiția restaurativă (JR). Conform Consiliului Economic și Social al Națiunilor Unite (2012), „proces restaurativ înseamnă orice proces în cadrul căruia victima și făptuitorul [...] și alte persoane sau membri ai comunității afectați de o infracțiune participă activ în soluționarea problemelor cauzate de infracțiune”.

JR a evoluat în timp, dar cel mai important lucru de remarcat este că a progresat diferit, în funcție de contextele și nevoile locale. Din aceste motive, serviciile și practicile pot diferi de la jurisdicție la jurisdicție.^[1]

În prezent se oferă diferite tipuri de servicii de JR. Serviciul cel mai des oferit este *medierea între victimă și făptuitor*, în cadrul căruia victima și făptuitorul se întâlnesc pentru a discuta în prezența

unui mediator calificat. O altă formă este *conferința restaurativă*, folosită mai ales în Regatul Unit, Noua Zeelandă și Australia, în cadrul căreia victima și făptuitorul, cu sprijinul familiei, prietenilor sau altor persoane, se întâlnesc pentru a discuta infracțiunea și efectele acesteia. *Cercurile restaurative* sunt o altă formă a practicii restaurative, în care, pe lângă părțile menționate în cazul conferinței restaurative, pot participa și alți membri ai comunității afectați indirect de infracțiunea comisă. Această metodă este folosită mai ales în Statele Unite și Canada, fiind derivată din obiceiurile populațiilor native din Canada, scopul nefiind doar angajarea părților într-un dialog cu privire la infracțiune și conflict, ci și consolidarea comunităților prin implicare în chestiuni importante pentru acestea. În cadrul acestor trei forme de practici restaurative, pe lângă posibilitatea de a discuta infracțiunea, conflictul și efectele acestora, participanții sunt încurajați să găsească o soluție pentru a repara daunele provocate și pentru a concepe

^[1] O'Mahony, D. & Doak, J. (2017). Reimagining restorative justice. Agency and accountability in the criminal process. Oxford and Portland, Oregon. Hart Publishing.

viitorul. O formă unică de aplicare a JR pentru minori în Anglia și Țara Galilor este ordinul de trimitere. *Ordinul de trimitere* înseamnă că minorul este trebuie să apară în fața comisiilor pentru delincvenți minori din cadrul instanțelor. Scopul acestor comisii este de a trage la răspundere tinerii delincvenți. Victima sau reprezentantul acesteia poate participa la audieri și își poate exprima punctul de vedere.

Diferite forme de justiție restaurativă se regăsesc ca parte integrantă din culturile multor comunități indigene din diverse părți ale lumii. În România, se numea „sfatul bătrânilor”, iar în comunitatea romă se găsește încă „staborul”, o formă de mediere pentru rezolvarea conflictelor. Dar primele inițiative în domeniul JR, similare serviciilor din alte țări oferite în prezent, au fost întreprinse în România în 2002, prin înființarea primelor centre experimentale de justiție restaurativă. Prin Ordinul nr. **1075C/10.05.2002** al Ministrului Justiției, au fost înființate două centre, unul în București și unul în Craiova. Prin Ordinul nr. **2415/2003**, activitățile centrelor au fost prelungite până la sfârșitul anului 2003^[2]

A. Centre experimentale de justiție restaurativă

Aceste centre experimentale de JR (fondate de Departamentul pentru Dezvoltare Internațională al Regatului Unit și de Uniunea Europeană) au oferit acces la mediere tinerilor delincvenți cu vârste între 14 și 21 de ani (ulterior, grupa de vârstă a fost extinsă până la 25 de ani împliniți). Medierea era posibilă doar în cazul delincvenților care își recunoșteau fapta și doar pentru infracțiuni în cazul cărora era posibilă împăcarea părților sau retragerea plângerii prealabile. În fiecare centru lucrau doi mediatori: un asistent social și un psiholog. Un an mai târziu, echipelor li s-a alăturat câte un consilier juridic. Înainte de a contacta părțile, experții din centre citeau dosarul cazului și realizau evaluarea socială și psiho-socială a victimei și inculpatului.

În continuare, mediatorii chemau părțile pentru a le explica acest proces, întâlnindu-se separat cu fiecare dintre acestea, împreună cu membri ai familiilor

lor, în cadrul unei întruniri pregătitoare înaintea unei posibile medieri față-în-față. La această etapă, pe baza întâlnirilor cu părțile, specialiștii stabileau dacă medierea era o opțiune.

Dacă se mergea pe calea medierii, ședința trebuia să aibă loc în termen de 14 zile lucrătoare de la data trimiterii cazului spre mediere de către instanță. În cazul în care părțile ajungeau la un acord în ședința de mediere, centrul urmărea dacă obligațiile de reparare a daunelor provocate de infracțiune erau îndeplinite în termen de 30 de zile lucrătoare. De asemenea, centrul oferea servicii cum sunt asistența socială, asistența psihologică sau consilierea juridică. Cu toate acestea, nu se desfășurau acțiuni de urmărire și supraveghere pentru prevenirea recidivei în cazul făptuitorilor și nici pentru asigurarea recuperării în cazul victimelor. În anexa 1, am compilat două studii de caz din practica centrelor experimentale de JR.

În acest moment, este important de adăugat că aceste centre experimentale de JR se înființaseră și funcționau într-o perioadă în care măsurile educative neprivative de libertate sub supraveghere erau noua alternativă. Sistemul de probațiune a fost inițiat la începutul anilor 2000, mulți experți văzând măsurile educative sub supraveghere ca o alternativă nouă și eficientă în lupta împotriva infracționalității.

Rezultatele obținute în cazurile instrumentate de aceste centre, precum și abordarea generală a cazurilor erau foarte promițătoare. În metodologia de lucru au fost adaptate multe elemente specifice conferinței restaurative (folosită în Marea Britanie), întrucât poliția britanică a asigurat formarea specialiștilor din centre.

Merită menționat faptul că, la centrul experimental de JR Craiova, 83% din ședințele de mediere au avut ca rezultat acorduri și împăcarea părților. La centrul experimental București, aceleași rezultate s-au obținut în 60% dintre cazuri. Analiza costurilor au arătat că activitățile de mediere desfășurate în centrele experimentale de JR, inclusiv costurile cu toți specialiștii implicați într-un caz, erau cu 77% mai mici decât costurile soluționării respectivelor litigii în justiție. Similar, medierea în centrele experimentale

[2] Radulescu, S. & Damboeanu, C. (2008). 'Evaluari privind eficacitatea implementării justitiei restaurative in Romania' in Revista Romana de Sociologie, serie noua, anul XIX, nr. 1-2, p. 109-138, Bucuresti. Retrieved: <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr1-2-2008/05-Radulescu.pdf>

de JR dura 14 zile, în timp ce erau necesare 60 de zile pentru o hotărâre a instanței.

Deși centrele experimentale de JR și-au încetat activitatea acum câțiva ani din cauza lipsei de fonduri, sunt cunoscute ca cele mai bune exemple de servicii de JR dezvoltate în România. Aceste inițiative au constituit fundația Legii medierii, adoptată în 2006. De asemenea, au evidențiat lacunele din sistemul de justiție penală în ceea ce privește cunoașterea și acceptarea acestor practici de către diferiți specialiști. Regretabil, 16 ani mai târziu, aceste probleme continuă să existe în practica actuală a medierii.

B. Situația actuală a serviciilor de mediere în România

În 2006, România a adoptat **Legea Medierii (192/2006)**, prima de acest fel, lege care a reglementat activitatea de mediere în cauze civile și în cauze penale.

Consiliul de Mediere este autoritatea de supraveghere în materia medierii în România. De asemenea, este autoritatea care recunoaște diplomele și calificările profesionale pentru profesia de mediator. Pe 5 aprilie 2020, conform Consiliului de Mediere, erau 10.646 mediatori autorizați în întreaga Românie și 23 de furnizori autorizați de formare profesională în nouă orașe ale țării: Alba-Iulia, București, Buzău, Brașov, Cluj-Napoca, Constanța, Craiova, Dolj, Iași și Timișoara.

Denumirea ocupației de mediator precedă, însă, **Legea medierii** din 2006. Conform COR^[3] (coordonat de Ministerul Muncii), cinci ocupații cuprind denumirea de mediator, unele dintre acestea existând încă din anii 1990:

- Mediator școlar (COR 341905) - creată pentru comunitatea romă, cu rolul de a facilita relația dintre școală și familia copilului;
- Mediator social (COR 532902) - creată pentru a ajuta persoanele defavorizate din diferite comunități mici în relația cu autoritățile publice sau mediul de

afaceri; mulți asistenți sociali din serviciile de protecție a copilului au urmat un curs pentru a deveni mediator social; o diferență, de pildă, dintre un mediator social și un asistent social este că primul nu poate obține drepturi sociale pentru beneficiari;

- Mediator sanitar (COR 532901) - creată pentru a ajuta oamenii din comunități mici, cărora le lipsesc resursele pentru igiena personală;
- Consilier mediator (COR 235922) - creată pentru ca persoane care lucrează în unități de învățământ în calitate de consilieri școlari să poată deveni mediatori, dacă urmează un curs de specializare;
- Mediator (COR 243202) - creată în temeiul **Legii medierii nr. 192/2006**.

Odată cu adoptarea Legii medierii, după formarea și autorizarea mediatorilor, mulți nou-veniți au considerat că trebuiau desființate toate ocupațiile de mediator de până atunci și că trebuia aplicat noul model de formare profesională. În același timp, existau mediatori implicați în activități la nivel comunitar încă din anii 1990, unii dintre aceștia, la fel ca alți specialiști, considerând că ocupația de mediator creată în 2006 era limitată. Conform **Legii 192/2006**, mediatorul are, în principal, rolul de a soluționa disputele în litigii, conflicte familiale și cauze penale.

Ca atare, este esențial să evidențiem portretul complet al **practicii restaurative** în România, așa cum se regăsesc în practică. Un serviciu restaurativ este văzut ca o formă de intervenție care ajută o persoană sau un grup de persoane să depășească o situație dificilă trecută, prezentă sau viitoare. O abordare restaurativă este, de pildă, prezența într-o localitate a unui lucrător comunitar care ajută oamenii să soluționeze problemele pe care le au în relația cu autoritățile publice. Un alt exemplu este intervenția cu scopul de a ajuta o familie să parcurgă o situație complicată și să ia deciziile necesare. De asemenea, poate lua forma unui cerc de persoane care se întrunește periodic la școală pentru a discuta diferite probleme și a preveni posibile conflicte ori pentru a găsi soluții alternative exmatriculării în cazul unui

^[3] Clasificarea ocupațiilor din România - http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Munca/COR/03052019_ISCO_08_lista_alfabetica_ocupatii_cor.pdf

elev cu purtare necorespunzătoare. Totodată, poate fi vorba despre activitatea neremunerată prestată de un delincvent ca alternativă la pedeapsa privativă de libertate, activitate prin care acesta își răscumpără greșeala față de comunitate. Unii specialiști consideră că tot practica restaurativă este și situația în care o victimă a traficului de ființe umane beneficiază de sprijin pentru vindecare. Așadar, intervenția restaurativă este considerată ca fiind cea care abordează un conflict care a avut loc, unul în curs sau unul potențial, în speranța prevenirii acestuia, și poate fi întreprinsă în orice moment. De asemenea, este menită să adreseze sentimente și emoții.

Medierea, însă, este percepută ca fiind un dialog facilitat sau o negociere asistată cu privire la o problemă produsă sau în curs de producere. Medierea nu poate avea loc în lipsa unui litigiu sau a unei infracțiuni. Uneori, poate fi văzută ca proces foarte tranzacțional, ceea ce înseamnă că părțile tind să discute în principal aspecte financiare, deși în cadrul medierii se pot aborda și sentimente sau emoții.

Pe de altă parte, în cultura românească nu există conceptul de **justiție restaurativă**. Elemente de JR sunt vizibile în România în serviciile de mediere oferite în cauze civile și penale, fie în timpul, fie înainte de procesul judiciar.

Astfel, practicile restaurative pot cuprinde medierea, cercurile sau grupurile decizionale familiale.

C. Lucrul cu copiii și utilizarea justiției restaurative

Practicile restaurative au fost implementate în comunități, inclusiv în școli, familii și între vecini, precum și în sistemul de justiție penală.

În sistemul de justiție penală, medierea în temeiul **Legii 192/2006** este practica cel mai des întâlnită. Cu toate acestea, nu există o componentă specială dedicată minorilor. În aceeași măsură, este dificil de cules date statistice cu privire la mediere în general, în cauze implicând minori și adulți, întrucât unele instanțe menționează acordul de mediere în încheierea de ședință/hotărâre, în timp ce altele menționează doar

faptul că părțile s-au împăcat și că plângerea a fost retrasă, chiar dacă s-a ajuns la acestea în urma unui acord de mediere.

La nivelul comunităților, practica restaurativă este foarte diversă, atât pentru minori cât și pentru adulți, fiind aplicată sub terminologii diferite. Pentru acest motiv, aceste practici pot fi dificil de identificat, întrucât majoritatea sunt activități independente desfășurate fie de indivizi pasionați de astfel de practici, fie de diverse ONG-uri în diverse proiecte. Câteva ONG-uri cunoscute care au promovat serviciile de JR în ultimii ani sunt:

- Centrul de Resurse Juridice - inițiatorul centrelor experimentale de JR;
- Alternative Sociale - implicată în elaborarea **Legii medierii**;
- Save the Children - a realizat o serie de consultări cu copiii pe tema medierii;
- Terre des hommes - coordonează proiectul i-RESTORE care se ocupă de JR în cazurile care implică copii-victime.

Așadar, copiii victime ale unei infracțiuni pot participa în procesul de mediere în temeiul **Legii medierii** la nivel judiciar, dar nici pentru aceste situații nu au fost culese date. Copiii victime ale conflictelor în general, așa cum sunt cele din școli, pot participa în procese de mediere dacă acest tip de servicii sunt oferite în școală sau în comunitate. De asemenea, copiii victime pot beneficia de asistență din partea serviciilor sociale din cadrul Ministerului Muncii. Structura organizațională a acestor instituții este explicată mai jos, în **Legea privind protecția copilului**. De exemplu, în cazul traficului de persoane, copiii victime beneficiază de asistență din partea Agenției Naționale împotriva Traficului de Persoane.

În cazurile care implică copii victime, este important să se țină cont de faptul că delincvenții copii sunt deseori ei înșiși victime. Odată trimis în judecată, în conformitate cu **Codul penal**, împotriva minorului delincvent se pot dispune măsuri educative privative și neprivative de libertate. Astfel de măsuri sunt menite

să educe și să reeduce prin școală, prin formare și prin cultivarea conștientizării și respectului față de valorile sociale. Astfel, împotriva minorilor se pot dispune următoarele măsuri:

- Internarea într-un centru educativ sau într-un centru de detenție, ambele în cadrul sistemului penitenciar; Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP) are două centre educative pentru minori cu vârste între 14 și 17 ani, unul la Buziaș și unul la Târgu Ocna, precum și două centre de detenție pentru minori cu vârste între 14 și 17 ani și tineri până la vârsta de 21 de ani, unul la Craiova și unul la Tichilești; în special în centrele educative, accentul se pune pe reabilitarea minorilor, care implica diferite forme de activitate, atât în interiorul centrelor cât și în exteriorul acestora, în comunitate.
- Măsurile educative neprivative de libertate sub supraveghere pot fi dispuse în cazul minorilor astfel:
 - stagiul de formare civică;
 - măsura supravegherii se dispune de îndată sau după liberarea dintr-un centru de detenție sau un centru educativ;
 - au obligația de a respecta consemnul la domiciliu la sfârșit de săptămână. Această măsură este inspirată din legislația spaniolă și obligă minorul să nu părăsească locuința în weekend pe o perioadă cuprinsă între 4 și 12 săptămâni, afară de cazul în care are obligația de a participa la activități impuse de instanță.
 - se dispune măsura educativă a asistării zilnice de îndată sau după înlocuirea pedepsei internării într-un centru educativ sau într-un centru de detenție cu această măsură;
- Procurorul poate decide încetarea urmăririi penale și, printre alte obligații sau măsuri, poate

ordona minorului să presteze muncă neremunerată în comunitate. În 2019, Înalta Curte de Casație și Justiție a pronunțat Decizia nr. 15/2019 în temeiul căreia obligația prestării unei munci neremunerate în folosul comunității poate fi dispusă față de minorul care a împlinit vârsta de 16 ani. Prin această decizie, ICCJ s-a pronunțat cu privire la recursul în interesul legii promovat de procurorul general cu privire la implementarea și aplicarea unitară a prevederilor art. 318 alineatul (6) litera c) din **Codul de procedură penală** (CPP).

În timp ce majoritatea demersurilor legate de minori în sistemul de justiție penală sunt departe de a reprezenta practici ale justiției restaurative, au existat inițiative cu o componentă restaurativă. Deși limitate, astfel de inițiative au fost promovate atât în sistemul penitenciar, cât și în cel de probatiune și au avut în vedere formarea specialiștilor în spiritul JR și în utilizarea elementelor sale în activitatea curentă a acestora.

Este important să menționăm faptul că, cu câțiva ani în urmă, Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP) a implementat un proiect pilot denumit *A educa pentru a repara* în câteva penitenciare, cu scopul de a dezvolta, printre altele, simțul critic și conștientizarea propriilor acțiuni, precum și înțelegerea efectelor acestor acțiuni asupra victimelor și societății. Programul a cuprins 30 de întruniri de câte 90 de minute, împărțite în două sesiuni, fiind adresat câte unui grup de 10-14 deținuți din fiecare penitenciar în care a fost implementat. Prima sesiune, de 14 întruniri, a avut ca obiect gestionarea conflictelor și cea de-a doua, de 16 întruniri, s-a concentrat asupra dezvoltării abilităților restaurative. În cadrul întrunirii, în programul de conștientizare cu privire la victimă, 23 de infractori au trebuit să își recunoască faptele și să vorbească cu victimele lor virtuale așezate pe scaune goale.

© Tdh / Petru Calinescu - România

2. DATE STATISTICE

Conform Institutului Național de Statistică (INS), la data de 1 ianuarie 2019, populația de minori și tineri a României era de 4.277.636 persoane.^[4]

În continuare, vom vedea situația copiilor și tinerilor aflați în sistemul de protecția copilului și în sistemul de justiție penală.

Protecția copilului

Conform Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție (ANPDCA)^[5], 51.168 copii se găseau în sistemul de protecție specială în septembrie 2019. Datele ANPDCA cuprind și copiii care au încălcat legea, dar nu răspund penal. Cu toate acestea, în cazul multora dintre acești copii nu este clar cum ajung în supraveghere specializată în cadrul ANPDCA. În septembrie, același an, Autoritatea de Protecția Copilului a înregistrat 11.931 de cazuri de abuz, neglijare și exploatare.

Tabel 1

Populația rezidentă în România la 1 ianuarie 2019	
0 - 13 ani	2,822,127
14 - 17 ani	823,140
18-20 ani	632,369

Sursa: Institutul Național de Statistică

Poliția

În 2019, circa 4.000 de infracțiuni au fost comise de copii. Însă acesta nu este numărul copiilor delincvenți, întrucât o persoană poate comite mai multe infracțiuni.

De asemenea, datele oferite de Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT) arată că doar în 2019 au fost trimise în judecată 67 de cazuri pentru pornografie infantilă.

Tabel 2

Infracțiuni comise de minori în România în 2019		
0 - 13 ani	Nu răspund penal	2,231
14 - 17 ani	Nu răspund penal	909
	Răspundere penală limitată	1,465
18-20 ani	Răspund penal	4,034

Sursa: Inspectoratul General al Poliției Române

^[4] Institutul Național de Statistică - Populația rezidentă în România la 1 ianuarie 2019 - <https://insse.ro/cms/ro/contentpopulația-rezidentă-la-1-ianuarie-2019-și-migrația-internațională-în-anul-2018>

^[5] ANPDCA - Statistici - <http://www.copii.ro/statistici-2019/>

Parchete și instanțe de judecată

Conform Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), mai puțin de 20% dintre minori, fete și băieți, au fost condamnați definitiv în 2019. În ceea ce privește numărul victimelor, în 2019, la parchete au fost înregistrate 2.200 de minori victime.

Tabel 4

Minori în sistemul de probațiune	
Stagiu de formare civică	17
Supraveghere	146
Consemnarea la sfârșit de săptămână	8
Asistarea zilnică	231
Plasament înlocuit de măsura asistării zilnice	13
Liberarea dintr-un centru de detenție sau un centru educativ	37
TOTAL	452

Source: National Direction of Probation

Penitenciar

Conform datelor statistice primite de la ANP, 177 de minori (14 -17 ani) și 609 tineri (18-21 ani) se găseau anul trecut în sistemul penitenciar. Deși copiii nu ar trebui să se găsească în nicio formă de detenție, este încurajator să vedem că putem găsi tineri (care au împlinit 18 ani) încă în centre educative sau în centre de detenție, unde condițiile sunt mai bune decât în penitenciare și unde tinerii nu sunt ținuti laolaltă cu adulții. Așa cum am arătat mai sus, în România există două centre de detenție și două centre educative. Internarea într-un centru educativ este o măsură educativă privativă de libertate care poate fi dispusă împotriva unui minor pe o perioadă între unu și trei ani. Internarea într-un centru de detenție este cea mai severă măsură educativă și poate fi dispusă împotriva unui minor pe o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani. Diferența dintre aceste două tipuri de centre se manifestă mai ales în ceea ce privește nivelul de securitate și libertatea de mișcare în interiorul și în exteriorul instituției. În ambele locuri, accentul se pune pe activități educative și de pregătire profesională. Din perspectiva copilului, diferența între

Tabel 3

Minori supuși urmăririi penale sau trimiși în judecată în 2019	
Minori trimiși în judecată	3,850
Minori condamnați definitiv	704
Copii victime ale infracțiunilor	2,222

Sursa: Consiliul Superior al Magistraturii

Probațiune

În 2019, 452 de minori (14-17 ani) se aflau în sistemul de probațiune. Majoritatea delictelor comise de minori sunt infracțiuni contra patrimoniului. Nu există date statistice cu privire la populația de tineret (18-21 de ani) aflată în sistemul de probațiune, întrucât aceștia sunt considerați adulți.

cele două structuri nu este atât de clară. Ambele înseamnă privare de libertate și distanțe mari față de casă. Procedurile de aplicare a acestor măsuri educative sunt reglementate de **Legea 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate** și de **Legea 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate**.

Tabel 5

Minori și tineri în sistemul penitenciar din România în 2019		
Minori	Centru educativ	114
	Centru de detenție	63
Tineri	Centru educativ	98
	Centru de detenție	141
	Penitenciar	370
TOTAL		786

Sursa: Administrația Națională a Penitenciarelor

© Teh / Olivier Girard - Jernđan

3. LEGISLAȚIE ȘI POLITICI

În prezentul raport, sunt în principal de interes două acte normative care se referă direct la mediere sau la protecția copilului. Mai întâi, este vorba despre **Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator cu modificările și completările aduse de Legea nr. 154/2019**.

Legea medierii se referă la mediere ca fiind o formă de soluționare amiabilă a conflictelor cu ajutorul unei terțe părți specializată ca mediator, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate, precum și cu acordul liber al părților. Părțile își pot soluționa disputa chiar și după începerea procesului penal, dar, așa cum vom vedea mai târziu, doar până la un punct.

În conformitate cu această lege, poate deveni mediator în România persoana care are studii superioare, nu obligatoriu juridice, și, mai important, care a absolvit un curs de formare ca mediator. Acest curs trebuie să fie unul acreditat de Consiliul de Mediere și are durata de 80 de ore, având atât componente teoretice, cât și practice. Mediatorul nu poate profesa decât dacă este autorizat de Consiliul de Mediere, această cerință însemnând că trebuie să îndeplinească în permanență condițiile impuse de lege. Pe 5 aprilie 2020, conform Consiliului de Mediere, erau 10.646 mediatori autorizați în întreaga Românie și 23 de furnizori autorizați de formare profesională în nouă orașe ale țării. Odată acreditați și autorizați, mediatorii trebuie să participe

anual la un proces de perfecționare profesională care face parte din statutul calificării acestora. Totuși, aceasta este o inițiativă independentă.

Consiliul de mediere este un organism autonom care organizează activitatea de mediere în România. Mediatorii își pot desfășura activitatea în cadrul unei societăți civile profesionale în care pot funcționa unul sau mai mulți mediatori asociați și care poate angaja traducători, juriști, alt personal de specialitate sau administrativ. De asemenea, mediatorii se pot constitui în asociații profesionale, au dreptul să primească un onorariu stabilit cu părțile și au obligația de a-și perfecționa în permanență cunoștințele cu privire la mediere.

Organismele judiciare și arbitrale pot informa părțile cu privire la avantajele medierii, îndrumând astfel părțile către mediere, dacă o astfel de intervenție este oportună în caz. Serviciul nu este obligatoriu pentru părți. Dacă părțile contactează un mediator, acestea beneficiază de o ședință gratuită de informare privind avantajele medierii. Dacă nu doresc să continue procedura, părțile pot obține un certificat de informare care poate fi atașat la dosarul cauzei. Părțile pot beneficia de sesiunea de informare în termen de 15 zile de la ordinul instanței de judecată.

Dacă acceptă medierea, părțile semnează un contract

în baza căruia are loc procesul de mediere. Toate părțile în conflict au dreptul de a fi reprezentate de un avocat, iar în timpul medierii, părțile pot decide să fie reprezentate de alte persoane. Durata medierii nu poate depăși trei luni de la data semnării contractului de mediere. În această perioadă, procedura judiciară se suspendă.

Ședința (ședințele) de mediere se încheie cu un acord de mediere și/sau un proces verbal în care este cosemnat rezultatul ședinței. Rezultatul poate fi (1) părțile ajung la o înțelegere sau (2) mediatorul constată eșecul medierii sau (3) una dintre părți să denunțe contractul de mediere. Dacă părțile încheie o înțelegere parțială și se aplică situațiile din punctele 2 sau 3, părțile se pot adresa instanței de judecată.

Dacă acordul de mediere trebuie să îndeplinească unele condiții de fond și formă, legalitatea acordului de mediere poate fi verificată și atestată de avocații părților sau de un notar public. După verificare și atestare, acordul de mediere constituie titlu executiv. La fel de important este faptul că după încheierea acordului de mediere nu există alte acțiuni ulterioare.

Medierea poate fi folosită în litigii, în conflicte familiale și în cauze penale.

Litigiile care pot face obiectul medierii sunt în materia protecției consumatorilor, în materia dreptului familiei, în materia posesiei, vecinătății și strămutării de hotare și în materia conflictelor de muncă, în cazul liti-giilor a căror valoare este sub 50.000 lei (aproximativ 10.350 de euro pe 4 aprilie 2020).

Medierea poate fi aplicată în cazul **conflictelor familiale** legate de continuarea căsătoriei, partajul de bunuri comune, exercițiul drepturilor părintești, stabilirea domiciliului copiilor, contribuția părinților la întreținerea copiilor și alte neînțelegeri între soți cu privire la drepturile lor. În astfel de dispute, mediatorul are obligația să urmărească interesul superior al copilului. De asemenea, mediatorul trebuie să

verifice dacă între părți există o relație abuzivă ori violentă care ar putea influența medierea și decide dacă soluționarea prin mediere este potrivită în cazul respectiv.

În **materie penală** (principalul domeniu abordat de cercetare), medierea poate fi aplicată doar în cazul infracțiunilor pentru care este posibilă împăcarea părților sau retragerea plângerii prealabile și în care inculpatul își recunoaște vinovăția. Conform Codului penal, există 33^[6] de infracțiuni pentru care este necesară plângere preliminară sau este posibilă împăcarea părților și deci pentru care se poate folosi medierea.

În cauze penale, medierea trebuie organizată astfel încât victima să nu se găsească în contact cu făptuitorul, cu excepția cazului în care părțile convin altfel. Legiuitorul a creat baza legală pentru medierea indirectă, chiar dacă principiile medierii au în vedere participarea voluntară, pentru a evita orice neclaritate în practică. De asemenea, încheierea acordului de mediere în cauze penale o cauză sui-generis care înlătură răspunderea penală, dar care poate interveni doar până la citirea actului de sesizare a instanței. Pe lângă acordul de mediere, mediatorul redactează un proces verbal pentru închiderea procedurii. Procesul verbal menționează dacă părțile au beneficiat de serviciile unui avocat și/sau ale unui interpret ori dacă au renunțat la acestea. În conformitate cu singura prevedere care se referă la minori din **Legea medierii**, art. 68 alineatul (2), în cazul minorilor, garanțiile prevăzute pentru procedura de mediere trebuie să fie aceleași ca cele asigurate în cadrul procesului penal.

Noul **Cod civil**, intrat în vigoare la 15 februarie 2013, prevedea obligația părților de a participa la o ședință de informare cu privire la mediere. Ca rezultat, numărul cazurilor supuse medierii a crescut. Cu toate acestea, în luna iunie a anului următor, Curtea Constituțională a României a emis Decizia nr. 266/2014 prin care a constatat că obligarea părților să se informeze cu privire la mediere este neconstituțională, întrucât

[6] Art. 193. Lovirea sau alte violențe; art. 196. Vătămarea corporală din culpă; art. 199. Violența în familie; art. 206. Amenințarea; art. 208. Hărțuirea; art. 218. Violul; art. 219. Agresiunea sexuală; art. 223. Hărțuirea sexuală; art. 224. Violarea de domiciliu; art. 225. Violarea sediului profesional; art. 226. Violarea vieții private; art. 227. Divulgarea secretului profesional; art. 228. Furtul; art. 229. Furtul calificat; art. 230. Furtul în scop de folosință; art. 231. Pedepsirea unor furturi la plângerea prealabilă; 232. Sancționarea tentativei; art. 238. Abuzul de încredere; art. 239. Abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor; art. 240. Bancruta simplă; art. 241. Bancruta frauduloasă; art. 242. Gestiunea frauduloasă; art. 243. Înșușirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor; art. 244. Înșelăciunea; art. 245. Înșelăciunea privind asigurările; art. 253. Distrugerea; art. 256. Tulburarea de posesie; art. 284. Asistența și reprezentarea neloyală; art. 287. Nerespectarea hotărârilor judecătorești; art. 302. Violarea secretului corespondenței; art. 378. Abandonul de familie; art. 379. Nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului; art. 381. Împiedicarea exercitării libertății religioase.

încalcă dreptul de acces la justiție. Această decizie a aruncat o umbră asupra medierii, întrucât multe canale media au portretizat medierea în ansamblul său ca fiind neconstituțională.

Decizia nr. 397/2016 a Curții Constituționale a României a făcut medierea în cauze penale accesibilă doar până la citirea actului de sesizare a instanței, stârnind multe plângeri din partea profesioniștilor. Atât Înalta Curte de Casație și Justiție, cât și Curtea Constituțională a României au fost de acord că medierea în cauze penale este o cauză sui-generis care înlătură răspunderea penală. Cu toate acestea, Curtea Constituțională a României a statuat faptul că medierea nu poate fi folosită pe toată durata procesului penal, întrucât ar trebui să respecte aceleași condiții pe care le respectă procedura reconcilierii, anume, că trebuie să aibă loc înainte de citirea rechizitoriului.

Conform lui Dorin și Dorin^[7], Decizia nr. 397/2016 a condus la reducerea numărului de cazuri supuse medierii și a lăsat multe victime fără acces echitabil la justiție, așa cum și-ar fi dorit. Pentru recuperarea pagubelor pecuniare, aceste victime care doreau să se împace cu făptuitorii în cazuri de furt nu au mai putut să facă acest lucru, întrucât deja rechizitoriul fusese citit în instanță. În cauze civile, medierea poate avea loc, victima putând să-și recupereze pagubele pecuniare. Pe de altă parte, în cauze penale, acordul de mediere nu produce nicio consecință pentru făptuitor în hotărârea pronunțată în procesul penal. Ca rezultat, făptuitorul poate fi descurajat să participe în procedura de mediere.

În octombrie 2019, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a emis un comunicat^[8] în care solicita sprijin pentru combaterea furtului calificat, argumentând că, în timp ce numărul acestor infracțiuni nu a scăzut, sistemul judiciar a adoptat soluții mai puțin ferme. Astfel de soluții sunt cele de clasare prin împăcarea părților sau prin retragerea plângerii prealabile, referindu-se așadar la mediere. Consiliul de Mediere a transmis un răspuns, dar nici în prezent nu s-a ajuns la o concluzie cu privire la acest subiect.

În februarie 2020, Înalta Curte de Casație și Justiție a pronunțat Decizia nr. 33/2019 prin care medierea în cazuri de divorț nu mai era posibilă.

Percepția generală în rândul corpului de profesioniști este că astfel de decizii afectează practica medierii și, în loc de a avansa această practică, se fac pași înapoi.

Cel de-al doilea act normativ de interes direct pentru acest raport este **Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului**.

Legea nr. 272/2004 reglementează cadrul legal privind respectarea, promovarea și garantarea drepturilor copilului și are ca principiu de bază interesul superior al copilului, copil fiind orice persoană care nu a împlinit 18 ani.

Copiii au dreptul să fie ascultați în orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește. Autoritățile au obligația să asculte copilul care a împlinit vârsta de 10 ani, dar poate fi ascultat și copilul care nu a împlinit 10 ani, dacă autoritatea competentă apreciază că audierea lui este necesară. Orice copil poate cere să fie ascultat și să depună plângeri referitoare la încălcarea drepturilor sale.

Serviciul public de asistență socială este autoritatea care ia toate măsurile pentru depistarea precoce a situațiilor de risc în care se pot găsi copiii. Instituțiile sociale, cum sunt Serviciul Public de Asistență Socială (SPAS), Direcția de Asistență Socială (DAS), Direcția Generală pentru Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) sunt subordonate consiliilor locale respectiv județene și ANPDCA este subordonat Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

Autoritățile administrației publice locale au obligația de a implica factorii interesați locali în soluționarea problemelor care privesc copiii. Astfel de factorii interesați pot fi oameni de afaceri, preoți, cadre didactice, medici, consilieri locali, polițiști și alții.

Orice copil care este lipsit temporar sau permanent de ocrotirea părinților săi poate beneficia de protecție specială până la vârsta de 26 de ani. Aceste măsuri

[7] Dorin, I. & Dorin, P. (2018). Procesul de mediere, conflict - comunicare - acord. Ed. Universitaria, București.

[8] Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - http://www.mpublic.ro/ro/content/c_07-10-2019-16-10

de protecție specială sunt plasamentul, plasamentul în regim de urgență și supravegherea specializată.

De măsurile de protecție specială beneficiază: copilul ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești, copilul care nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora, copilul găsit sau copilul părăsit în unități sanitare (de exemplu, în spitale), copilul abuzat sau neglijat și copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal.

Părinții, precum și copilul care a împlinit vârsta de 14 ani au dreptul să atace în instanță măsurile de protecție specială.

Plasamentul în regim de urgență se dispune în cazul copilului abuzat, neglijat sau supus oricărei forme de violență, precum și în cazul copiilor găsiți sau părăsiți în unități sanitare. Supravegherea specializată se dispune față de copiii care au săvârșit o faptă penală și care nu răspund penal. În cazul în care există acordul părinților, supravegherea specializată se dispune de către comisia pentru protecția copilului, iar, în lipsa acestui acord, de către instanța judecătorească.

Măsura supravegherii specializate constă în menținerea copilului în familia sa, sub condiția respectării de către acesta a unor obligații, cum ar fi: frecventarea cursurilor școlare, utilizarea unor servicii de îngrijire de zi, urmarea unor tratamente medicale, consiliere sau psihoterapie și interzicerea de a frecventa anumite locuri sau de a avea legături cu anumite persoane. În cazul în care nu este posibilă menținerea copilului în familie, comisia pentru protecția copilului ori instanța judecătorească poate dispune plasamentul copilului în familia extinsă ori în cea substitutivă.

Copiii abuzați, neglijăți, exploatați sau supuși oricărei forme de violență pot fi ascultați în cadrul procesului. Declarația copilului poate fi înregistrată prin mijloace tehnice audio-video, cu acordul copilului și în prezența unui psiholog. Conform legii, audierea are loc numai în camera de consiliu, în prezența unui psiholog și numai după o prealabilă pregătire a copilului în acest sens.

Cu toate acestea, medierea este menționată în această lege o singură dată, în articolul 39 alineatul (2), în care se face referire la mediere ca o opțiune în planul de servicii menit să prevină separarea copilului de părinții săi. Nu se face nicio referire la practicile restaurative.

În perioada redactării prezentului studiu, Parlamentul a adoptat un nou proiect^[9] de lege pentru modificarea **Legii 272/2004**. Punctul 12 se referă la modificarea art. 52 din actuala lege și adaugă noi referiri la mediere, la dialog și la participarea activă a copiilor și părinților în prevenirea și combaterea violenței psihologice. Legea urmează a fi promulgată de Președintele României.

Legea 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor nu face nicio referire la abordările restaurative. Legea prevede că instanțele judecătorești, parchetele și unitățile de poliție au obligația de a informa victimele cu privire la serviciile de sprijin disponibile. Serviciile care funcționează pe lângă instanțele de judecată oferă consiliere psihologică pentru protecția victimelor și reintegrarea socială a făptuitorilor. Astfel de asistență poate fi solicitată doar după începerea investigației de către poliție sau după informarea instanței de judecată.

În plus, printr-o **Ordonanță de Urgență (OUG 24/2019)**, au fost incluse mai multe servicii pentru protecția victimelor, cum ar fi cele oferite de Direcțiile Generale pentru Asistență Socială și Protecția copilului (GDAS-PC) din cadrul Ministerului Muncii, de instituții specializate în prevenirea și combaterea violenței în familie, de instituții specializate în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, de serviciile, dacă există, din cadrul autorităților locale de sprijinire a victimelor infracțiunilor sau de prestatorii privați de servicii sociale. Copiii victime sunt protejați prin **Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, Legea nr. 217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței în familie sau Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane**.

Cele mai noi modificări legislative de interes pentru acest raport sunt cele aduse prin **Legea nr. 221/2019 pentru modificarea și completarea Legii educației nr. 1/2011 în ceea ce privește violența psihologică**

[9] Proiectul de lege de modificare a Legii 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului - http://www.cdep.ro/pls/proiecte/docs/2019/pr457_19.pdf

- **bullying.** În normele metodologice, publicate la sfârșitul lunii februarie 2020, medierea apare în trei situații:

- fiecare școală poate adopta medierea în implementarea unui plan anti-bullying;
- medierea poate fi un serviciu pe care școlile îl pot oferi pentru a preveni acțiunile de bullying și pentru a îmbunătăți relațiile dintre părinți și copii;
- școala sau inspectoratul școlar poate înființa o structură de mediere pentru a identifica sursele de conflict.

La nivel național, sunt instituite puține strategii dedicate copiilor în privința reintegrării după liberare, drepturilor copilului, traficului de ființe umane educației sau abuzului de droguri. Cu toate acestea, cu o excepție, niciuna dintre aceste strategii nu a cuprins elemente de mediere sau practici restaurative. Strategia națională pentru reintegrarea socială a persoanelor private de libertate 2015-2019, care a fost continuată în noua strategie pentru perioada 2020-2024, a cuprins conceptul de mediere.

În februarie 2018, conform unei note informative cu privire la stadiul de implementare, se estima că 47% dintre măsurile prevăzute de strategia sus-menționată fuseseră realizate. Prin continuarea în cadrul noii strategii pentru 2020-2024 (adoptată pe 11 iunie 2020), obiectivele sunt: dezvoltarea capacităților instituționale și inter-instituționale în domeniul reintegrării sociale a persoanelor private de libertate; sporirea eficienței și eficacității intervențiilor speciale oferite în timpul executării pedepsei; și facilitarea asistenței după liberare la nivel de sistem.

Strategia face referire la mediere în două cazuri:

- agențiile de ocupare a forței de muncă din întreaga țară pot oferi servicii de mediere și sesiuni de consiliere și informare cu privire la procesul de reintegrare socială persoanelor private de libertate, familiilor acestora și oricăror alte persoane interesate;
- pentru a facilita accesul la servicii după liberarea din penitenciar, serviciile de mediere pot fi oferite în scopul reintegrării în familie și în comunitate.

4. CURSURI ȘI STUDII

A. Cursuri de formare profesională

Consiliul de Mediere, autoritatea care autorizează cursurile de formare a mediatorilor, a acreditat până în prezent, în nouă orașe ale României (Alba-Iulia, București, Buzău, Brașov, Cluj-Napoca, Constanța, Craiova, Dolj, Iași și Timișoara), 23 de furnizori autorizați de formare profesională care pot oferi:

- cursul de formare inițială ca mediator - durata este de 80 de ore, cu 70% componentă practică și 30% componentă teoretică;
- cursuri de formare continuă, ca parte a planului de dezvoltare profesională continuă a mediatorilor, cu privire la diferite subiecte din materia medierii.

Cursurile nu au ca subiect în mod special drepturile victimelor, drepturile copiilor sau justiția pentru minori

În plus, conform informațiilor online, universitățile din România oferă **șase programe de master** cu specializare în mediere sau care cuprind în curriculum module de mediere. Acestea sunt:

- Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași oferă programul de master „Probațiune, mediere și asistența socială a victimelor infracțiunilor”;
- Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca oferă programul de master „Asistență socială în spațiul justiției, probațiune și mediere”;

- Universitatea din București oferă un program de master care cuprinde un modul referitor la justiția restaurativă;
- Universitatea Dimitrie Cantemir din București oferă programul de master „Medierea conflictelor”;
- Universitatea Titu Maiorescu din București oferă programul de master „Medierea conflictelor în drept”;
- Universitatea de Vest din Timișoara oferă programul de master „Comunicare și mediere în conflictele sociale”.

Majoritatea acestor programe de masterat par să se refere la mediere, iar nu la JR, într-un context mai larg, cu excepția programelor oferite de Universitatea din București și Universitatea Alexandru Ioan Cuza. Această situație este oarecum de înțeles, în condițiile în care **Legea medierii** nu se referă la conceptul de JR. Cu toate acestea, nu este clar câte informații despre copiii victime cuprind aceste programe, dacă includ vreuna.

În decursul timpului, diferite **instituții sau organizații au oferit cursuri de formare** în materia drepturilor copiilor sau oferă în prezent astfel de cursuri specialiștilor care lucrează cu copiii. De asemenea, astfel de organizații au **elaborat metodologii** de lucru cu copiii victime. Unele dintre acestea sunt:

- Fundația “Familia și Ocrotirea Copilului” (FOC) înființată de Terre des hommes (Tdh) - Curs de practici restaurative în școli - 2003-2004
- ANPDCA - Cursuri pentru specialiști în materia **Legii nr. 272/2004** privind protecția și promovarea drepturilor copilului - 2004
- Centrul de Resurse Juridice (CRJ) - Cursuri în școli pe tema practicilor restaurative, în cadrul proiectului *Calitate în educație prin mediere și practici restaurative - 2012*
- Tdh - Cursuri în materia protecției drepturilor copilului, în cadrul proiectului Curtea Drepturilor Copilului - 2014-2015
- Tdh - Curs de justiție pentru minori, în cadrul proiectului *AWAY - 2018*
- UNICEF și Centrul pentru Jurnalism Independent - *Ghid de bune practici privind relațiile cu și despre copii*^[10]
- Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copil (FONPC) - *Ghid metodologic privind audierea minorilor victime ale violenței*^[11]
- UNICEF, Agenția Națională Antidrog (ANA) și Asociația Română Antidrog - *Metodologia de lucru cu adolescenții la risc și consumatori de droguri*^[12]
- CRJ - Ghid practic de aplicare a medierii și practicilor restaurative în mediul educațional
- Poliția Municipiului București și Inspectoratul Școlar al Municipiului București - *Unde nu-i lege, nu-i tocmeală*^[13]

B. Studii

Comunitatea cercetătorilor din România a abordat extensiv practicile restaurative și drepturile copiilor, chiar dacă nu există practici sistemice în aceste materii.

Nelu Niță, 2017 - Considerații privind justiția restaurativă pentru minori în România

Lucrarea compară sistemul de JR pentru minori din România cu cele din alte țări. Autorul concluzionează că, în comparație cu alte țări cu sisteme de drept anglo-saxon, cum sunt SUA, Canada, Australia etc., în care metodele JR sunt folosite și în cazul infracțiunilor grave, abordările restaurative în România tind să fie aplicate doar în cazul delictelor minore. Autorul adaugă că, după aderarea la UE în 2007, România a cunoscut un „boom” legislativ prin adoptarea multor legi, pentru a compensa diferențele dintre cadrul legal național și cel european. Majoritatea acestor legi, elaborate aproape peste noapte, au fost contestate la Curtea Constituțională. În consecință, deși există un cadru legal similar cu cele din alte state membre ale UE, implementarea încă nu este pe măsură.

UNICEF, 2016 - Raport analitic de țară. Accesul copiilor la justiție. TransMonEE

Raportul menționează faptul că Consiliul de Mediere avea în vedere implementarea la nivel național a unei platforme informatice care să genereze date dezagregate cu privire la cazurile supuse medierii, inclusiv cu privire la cazurile care implică minori. Se estima că platforma urma să devină operațională în trei ani, și conform raportului de țară, acest lucru urma să se întâmple în 2019. În prezent, în România nu există o astfel de platformă. Raportul subliniază și necesitatea unui tratament specific pentru copiii victime în procedurile penale, astfel:

^[10] UNICEF & Centre for an Independent Journalism - Ghid de bune practici privind relațiile cu și despre copii - <http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Ghid-de-bune-practici-privind-relatarile-cu-si-despre-copii.pdf>

^[11] The Federation of the Non-Governmental Organisations for Children (FONPC) - Ghid metodologic privind audierea minorilor victime ale violenței - http://www.fonpc.ro/downloads/programe/model-interventie-multidisciplinara/Ghid_audierea_minorilor_victime_violenței.pdf

^[12] UNICEF & Anti-drug National Agency (ANA) & AntiHIV Romanian Association - Metodologia de lucru cu adolescenții la risc și consumatori de droguri - <http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Metodologia-de-lucru-cu-adolescenții-la-risc-și-consumatori-de-droguri.pdf>

^[13] Bucharest Police & Bucharest School Inspectorate - Unde nu-i lege, nu-i tocmeală - <http://online.fliphtml5.com/ozet/bpxk/>

- protejarea intimității și identității copiilor victime, după caz;
- informarea copiilor victime cu privire la drepturile lor, la rolul lor și la scopul procedurilor;
- copiii victime să-și poată prezenta în procedurile judiciare punctele de vedere, nevoile și preocupările, iar organele competente să țină cont de acestea.
- De asemenea, raportul a semnalat probleme legate de colectarea datelor unitare cu privire la copiii victime.

Andrea Păroșanu, 2016 - Justiția pentru minori în România - Tendințe de reformă, aspecte juridice, practica în materia sentințelor și tendințe în materia pedepselor privative de libertate

În raportul din 2015 al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, se arată că, din 3.548 de minori trimiși în judecată, 2.488 (70,1%) au fost inculpați pentru infracțiuni la adresa patrimoniului și 572 (16,1%) pentru infracțiuni la adresa persoanei. Cele mai frecvente infracțiuni la adresa patrimoniului au fost furturile (69,4%), furtul fiind una dintre infracțiunile eligibile pentru mediere. Conform autorului, rata condamnărilor cu suspendare a delincvenților minori s-a dublat, de la 30% în 1991 la 62% în 2012. Această creștere s-a datorat în principal înființării serviciilor de probațiune în 2000. Conform aceluiași autor, un sondaj național realizat la începutul anilor 2010 a arătat că peste 70% dintre procurori și judecători considerau medierea victimă-făptuitor ca fiind o procedură „folositoare” și „foarte folositoare” în cauzele penale, deși, din întrebări mai aprofundate despre această practică, a rezultat că nu aveau cunoștințe cu privire la mediere.

Nicolae Zecheru, 2013 - Medierea unor conflicte de natură penală, alternativă pentru modernizarea sistemului judiciar

Autorul a cercetat medierea în România și a constatat că este nevoie de informarea publicului larg cu privire la această practică. În cadrul cercetării a răspuns întrebărilor un eșantion format din 270 de polițiști, procurori și judecători din Județul Prahova. Concluzia a fost că obligația de a promova medierea revine instituțiilor reprezentate de respondenți, astfel încât publicul larg să

fie mai bine informat cu privire la această practică. De asemenea, respondenții au afirmat că aceste instituții au nevoie de personal specializat pentru a trimite cazurile/cauzele spre mediere.

Andrea Păroșanu, Ecaterina Balica & Ana Bălan, 2013 - Medierea în materie penală în România. Studiu de evaluare și perspective.

Autorii au cercetat opiniile și atitudinile procurorilor și judecătorilor cu privire la mediere și potențialul acesteia de a rezolva conflicte, precum și la factorii care au determinat aplicarea mai puțin frecventă a medierii în materie penală. Studiul empiric a evidențiat:

- nevoia de a continua informarea și pregătirea specialiștilor din justiție în domeniul medierii;
- necesitatea extinderii aplicabilității medierii la alte infracțiuni decât cele prevăzute de lege;
- nevoia de mediatori specializați în materie penală;
- slaba colaborare instituțională;
- lipsa resurselor financiare necesare pentru a soluționa conflicte prin mediere;
- nivelul scăzut de informare cu privire la mediere în rândul publicului larg.

Ecaterina Balica, 2012 - Analiza aplicării strategiilor de prevenire și combatere a violenței în școli - Studiu de caz. Comisia pentru prevenirea violenței psihologice

Evaluarea proiectului *Calitate în educație prin mediere și practici restaurative* a evidențiat desfășurarea a trei cursuri de formare în domeniul practicilor restaurative, adresate directorilor de școli și profesorilor, și a unui curs de formare pe aceeași temă adresat consilierilor școlari. De asemenea, a cuprins înființarea unei rețele de 12 școli din București și Județul Ilfov pentru promovarea metodelor restaurative de soluționare a conflictelor, o analiză de context desfășurată în aceeași regiune pentru identificarea parametrilor optimi de implementare a abordărilor restaurative în sistemul de învățământ și două vizite de studiu în Anglia și Olanda, pentru analizarea modelelor restaurative aplicate în școlile europene.

Ana Bălan, 2011 - Justiția pentru minori în România. De la bune practici la instituții și proceduri.

Autorul consideră că practica justiției pentru minori este considerabil mai avansată decât este legea în materia executării pedepselor cu închisoarea și că ar trebui să continue cu soluții constructive în comunități. Datele empirice culese au arătat că, în cazul medierii, infractorii minori erau dispuși să compenseze pagubele materiale provocate victimei, dar exprimau rezerve cu privire la recunoașterea faptei sau la a-și cere iertare, întrucât era posibil ca victima să nu fie de acord cu medierea și/sau să nu accepte scuzele făptuitorului.

Save the Children Romania, 2011 - Raport al consultărilor cu copiii și specialiștii în cadrul proiectului JUST^[14]

Raportul s-a referit la aplicarea medierii în cazul copiilor care au săvârșit fapte penale. O concluzie semnificativă a acestor consultări a fost că minorii și-au exprimat dorința de a plăti pentru prejudiciul cauzat, dar nu erau foarte interesați să își recunoască vina și să își asume responsabilitatea. Așadar, s-a afirmat că medierea este văzută doar ca un prim pas în procesul restaurativ, putând fi prevăzute și alte măsuri, cum ar fi dezvoltarea unor metode de intervenție multidisciplinară.

Anamaria Szabo, 2010 - De la justiție restaurativă la practici restaurative: aplicabilitate în sfera asistenței sociale

Lucrarea examinează originile și valorile intervențiilor restaurative și aplicabilitatea acestora în domeniul asistenței sociale din România. Sugestiile s-au referit la aplicarea intervențiilor restaurative incluse în sentință, dar și ca parte a unei intervenții post-sentință.

Sorin Rădulescu & Cristina Dâmboeanu, 2008 - Evaluări privind eficacitatea implementării justiției restaurative în România

Sorin Rădulescu, Dan Banciu, Cristina Dâmboeanu & Ecaterina Balica, 2004 - Evaluarea justiției restaurative - proiect pilot implementat în București și în Craiova

Aceste două studii au evaluat cele două proiecte pilot în domeniul JR implementate în România în

2002-2003 și 2003-2004. În evaluarea perioadei 2002-2003, cercetătorii au examinat 43 de cazuri instrumentate în perioada septembrie 2002 - iunie 2003 în centrele experimentale de JR și au evidențiat unele probleme. Mai întâi, polițiștii și procurorii considerau că aceste centre le „uzurpă” prerogativele, întrucât considerau că doar ei, împreună cu instanțele de judecată, puteau decide în ceea ce privește împăcarea părților. Astfel, nici instanțele de judecată nu informau părțile despre existența programului de JR. În lipsa unei metodologii de lucru cu privire la obligațiile și competențele instituțiilor implicate și cu privire la cooperarea interinstituțională, activitatea centrelor era dificil de gestionat. Feedback-ul colectat în timpul evaluării acestui proiect a evidențiat și faptul că nici avocații din oficiu nu erau suficient de bine pregătiți pentru a lucra cu minori. Deși ofițerii de supraveghere erau întotdeauna invitați să participe la ședințele de judecată pentru a reprezenta minorii, aceștia nu se prezentau întotdeauna, deoarece cauzele cu minori erau judecate alături de cauzele cu adulți, fără o ordine clară, fapt care făcea dificil pentru consilierii de probatiune să aștepte în sala de judecată în timp ce aveau de desfășurat alte activități în altă parte.

Cea de-a doua evaluare, a perioadei 2003-2004, a evidențiat un nivel îmbunătățit al cooperării dintre centrele experimentale de JR și diferite autorități, datorită relațiilor bazate pe încredere care se formaseră în anul anterior de implementare a proiectului.

^[14] Proiectul JUST (Juvenile Justice) - Dezvoltarea metodelor de intervenție bazate pe drepturile copilului pentru prevenirea infracționalității juvenile și promovarea reintegrării tinerilor delincvenți” a fost implementat în Italia, România și Grecia în perioada 2009-2011.

5. CERCETARE

A. Metodologie

Obiectivul acestui studiu a fost înțelegerea celor mai bune practici și lacunelor actuale în materia justiției restaurative în cauze în care sunt implicați minori, victime și făptuitori, în România. Întrucât în România nu există o practică a justiției restaurative în cauze în care sunt implicați minori, așa cum s-a prevăzut în proiectul i-RESTORE, procesul de culegere empirică a datelor a urmărit identificarea modurilor în care specialiștii lucrează cu copiii și care sunt bunele practici și problemele întâlnite.

S-a aplicat o metodologie calitativă de cercetare, cu interviuri semi-structurate. Au fost concepute șase instrumente de interviu, astfel:

- instrument de interviu a factorilor decizionali - pe teme cum sunt inițiative/politici cu privire la JR/copiii victime, provocări în utilizarea JR, bune practici aplicate și posibilități de formare profesională;
- instrument de interviu a practicienilor - urmărind tematicile: activități de JR/cu copiii victime, provocări în utilizarea JR, bune practici aplicate și posibilități de formare profesională;
- instrument de interviu a elevilor de liceu din cadrul Comitetului consultativ al copiilor (CAB) - urmărind tematicile: drepturile copilului, cunoștințe în materia JR și beneficii și provocări asociate JR pentru copii;
- instrument de interviu a copiilor victime - urmărind tematicile: drepturile copilului, cunoștințe în materia JR și beneficii și provocări asociate JR pentru copii;
- instrument de interviu pentru analizarea filmului [The Woolf Within](#) - urmărind tematicile: cunoștințe în materia JR, necesități ale părților aflate în conflict, beneficii și provocări asociate JR; instrument folosit doar cu CAB;
- instrument de interviu cu privire la un studiu de caz - urmărind tematicile: necesități ale părților aflate în conflict, beneficii și provocări asociate JR; instrument folosit doar cu CAB.

Datele au fost culese în perioada 27 ianuarie 2020 și 23 martie 2020, cu implicarea a 13 practicieni, nouă profesioniști cu putere decizională și trei întâlniri cu copiii (anexa 2). Planificarea studiului prevedea alte șase consultări, care nu au avut însă loc din cauza indisponibilității participanților în perioada de derulare a studiului. Intenția a fost să fie incluși specialiști care lucrează cu copiii sau în domeniul protecției copilului. După identificarea primului nucleu de profesioniști, a fost folosită metoda „bulgăreului de zăpadă” pentru a găsi mai mulți profesioniști și a realiza celelalte consultări.

Majoritatea consultărilor au avut loc față în față, cu excepția a cinci, care au fost realizate telefonic (trei) și prin e-mail (două), din cauza lipsei timpului pentru întâlniri directe. Dintre cele 25 de consultări, 17 au

fost întâlniri individuale, patru au fost întâlniri cu câte doi specialiști și patru consultări au avut forma focus grupurilor.

Analiza datelor a fost structurată pe patru coduri pentru factori decizionali și practicieni (lucrul cu copiii victime/elemente de JR, provocări în lucrul cu copiii, bune practici în lucrul cu copiii și cursuri de formare profesională) și unul pentru copii (opiniile copiilor cu privire la JR). Acesta din urmă include aspecte diferite cum sunt drepturile copiilor, cunoștințe în materia JR, beneficiile JR, riscurile JR sau nevoile părinților.

Studiul a fost gândit pe o perioadă de 28 de zile, fapt care a implicat anumite limitări. Astfel, studiul nu este nici o examinare detaliată, nici o analiză exhaustivă a practicilor restaurative în cauzele care implică copii victime. Studiul realizează însă o trecere în revistă semnificativă a serviciilor și elementelor de justiție restaurativă existente în prezent în România.

B. Constatările cercetării

1. Factorii decizionali

1.1. Lucrul cu copiii victime/elemente de justiție restaurativă

În 2002, în România a avut loc în premieră o întâlnire între un făptuitor (vârsta 14-25 ani) și o victimă a infracțiunii, similar cu practica curentă din Regatul Unit. Aceasta a fost inițiativa CRJ, o ONG locală, cu finanțare externă din partea Departamentului pentru Dezvoltare Internațională al Regatului Unit și a Uniunii Europene. CRJ, în parteneriat cu Ministerul Justiției, a pilotat două centre de JR, unul în capitala României, București, și celălalt într-un alt municipiu, Craiova, aflat la trei ore de drum de București. Ambele centre aveau ca obiectiv includerea tinerilor infractori cu vârste de până la 25 de ani. În cadrul ședințelor restaurative, sau de mediere, așa cum li se spunea, singura restricție era că părților nu li se permitea să negocieze despăgubiri pecuniare. De asemenea, centrele puteau oferi servicii de asistență socială, consiliere psihologică și asistență juridică.

Experții din cadrul centrului experimental de JR București,^[15] doi dintre pionierii acestor centre, au declarat că pregătirea era o componentă esențială a acestor ședințe restaurative. Fiecare caz era pregătit cu atenție și evaluat din perspectivă juridică, socială și psihologică. În aceeași măsură, se acorda atenție deosebită ședințelor preliminare, în care mediatorii discutau personal cu fiecare parte și cu susținătorii acestora despre participarea în acest proces.

Din experiența practică dobândită în domeniul JR, experții au tras două învățăminte semnificative. Mai întâi, că practicile restaurative trebuie introduse cât se poate de timpuriu în viața unei persoane, astfel încât este extrem de important ca eforturile să se concentreze asupra introducerii acestui concept în școli. Ca urmare a activităților din aceste centre experimentale de JR, unul dintre experți^[16] s-a ocupat de redactarea și implementarea unor proiecte cu componente de practici restaurative în școli. În al doilea rând, principiile restaurative trebuie inoculate tuturor specialiștilor.

Este important ca ideea de practici restaurative să fie inoculată în mintea tuturor specialiștilor, a procurorilor, judecătorilor, polițiștilor, profesorilor, etc. Întrucât fiecare vine cu experiența care rezidă din profesia lui și care este pe o anumită direcție, iar pe lângă asta, se poate greșa componenta de mediere și discursul restaurativ. Fiecare specialist, în diverse situații, va fi tentat să gândească și să acționeze din perspectiva propriei profesii, în modalitățile cu care s-a obișnuit, însă deschiderea către abordarea restaurativă ar permite în timp o schimbare și formarea unei culturi restaurative. Ema Seclăman, expert, centrul experimental de JR București.

În prezent, în 2020, serviciile de mediere în România își găsesc baza legală în **Legea medierii nr. 192/2006**. Conform președintelui Consiliului de Mediere^[17], **Legea medierii** a trecut proba controlului de constituționalitate de trei ori în ultimii cinci ani. Președintele a considerat că acest fapt face ca legea să fie stabilă. Cu certitudine, este nevoie de conștientizarea permanentă a medierii, întrucât cultura națională

[15] Ema Seclăman și Elisa Goras, experți, centrul experimental de RJ București.

[16] Ema Seclăman, expert, centrul experimental de RJ București.

[17] Mihai Munteanu, președinte, Consiliul de Mediere.

este mai înclinată către soluționarea conflictelor în instanță, așa cum demonstrează cele circa patru milioane de dosare civile și penale aflate în prezent pe rolul instanțelor de judecată. Oamenii ar trebui să învețe despre beneficiile soluționării conflictelor prin mediere, iar această cunoaștere trebuie să înceapă de la o vârstă fragedă. De aceea mediatorii organizează constant inițiative de promovare a acestei practici în școli. Cu toate acestea, președintele Consiliului de Mediere consideră că această instituție mai are multe de făcut pentru promovarea medierii, nu numai în rândul populației generale, ci și în rândul specialiștilor.

Referitor la lucrul cu copiii în contextul medierii, atât președintele Consiliului de Mediere, cât și unul dintre mediatorii intervievați în cadrul acestui studiu^[18] au considerat că succesul depinde de abilitățile mediatorului. Președintele Consiliului de Mediere a menționat că fiecare mediator evaluează la nivel individual dacă are capacitatea de a prelua un caz care implică minori. Formarea profesională a mediatorilor durează 80 de ore și cuprinde componente practice și teoretice cu privire la mediere, dar fără niciun element specific cazurilor cu minori.

Președintele Consiliului de Mediere a considerat că decizia ca acordul de mediere să fie titlu executoriu a adus greutate activității mediatorului. Pe de altă parte, mediatorul^[19] a considerat că o astfel de decizie contravine principiilor medierii. Acordul de mediere

este o înțelegere între părți. Dacă doresc să o respecte sau nu, ar trebui să fie la latitudinea lor. În plus, pentru ca un acord să devină titlu executoriu, acesta trebuie atestat de un avocat, ceea ce implică costuri suplimentare, a adăugat aceasta.

În cauze penale, părțile pot încheia un acord de mediere fără să se întâlnească personal. Legea permite mediatorului să organizeze întâlniri separate și să alterneze întâlnirile și comunicarea cu părțile, dacă este necesar. Răspunzând alegației că unele persoane văd medierea ca fiind tranzacțională, în sensul că părțile tind să discute mai ales aspecte financiare sau alte beneficii similare, președintele Consiliului de Mediere a spus că această afirmație nu este foarte exactă.

Generalizarea (modului în care se desfășoară unele procese de mediere) nu este benefică. (În mediere) trebuie să afli dacă victima este victimă pentru prima dată sau a avut neșansa să fie victimă din nou. Făptuitorul este recidivist sau nu? Care sunt cauzele care au condus la acțiunile făptuitorului? Care este istoricul acestora? Părțile se cunoșteau sau nu? Sunt multe lucruri care trebuie avute în vedere. Nu se poate spune că medierea este doar tranzacțională. Dar nu se poate spune nici că reprezintă un proces exclusiv de justiție restaurativă. Mihai Munteanu, președinte, Consiliul de Mediere.

După cum a subliniat unul dintre mediatorii^[20] medierea ar trebui aplicată și în cazul infracțiunilor grave, întrucât ar ajuta părțile să înțeleagă ce s-a întâmplat, le-ar permite să ridice întrebări și să depășească trauma. Cu toate acestea, tendința actuală este ca și unele infracțiuni mai puțin grave să fie eliminate din lista celor care pot fi supuse medierii.

Președintele Consiliului de Mediere a considerat că legea ar trebui să fie lăsată să lucreze, pentru a vedea ulterior ce modificări trebuie aduse.

UNICEF în România a remarcat o schimbare în ceea ce privește abordarea în cazul copiilor în întreaga țară. Cu zece ani în urmă, inițiativele erau orientate mai ales asupra transformării justiției pentru minori (Juvenile

[18] Ana Bălan, universitar și mediator.

[19] *Idem.*

[20] *Idem.*

[21] Voica Tomuș & Corina Popa, experți, UNICEF.

Justice), aceasta însemnând oferirea unor alternative pentru copiii care au săvârșit fapte penale. În prezent, accentul se pune pe justiția pentru copii (Justice for Children), aceasta însemnând accesul copiilor la justiție. Ambii experți^[21] UNICEF consideră că minorii nu ar trebui închiși, chiar dacă detenția se face în centre educative. În prezent, accentul cade mai mult asupra tipului și calității serviciilor oferite copiilor care intră în sistemul de justiție penală, acestea fiind aspectele asupra cărora sistemul își direcționează atenția în mod normal.

În prezent, accentul se schimbă de la ceea ce denumeam „justiție în cauze care implică minori” (Juvenile Justice), cu alte cuvinte, scoaterea copiilor din centrele de detenție și promovarea măsurilor restaurative de alt tip decât privarea de libertate, la o tendință denumită „justiție pentru copii” (Justice for Children), ceea ce înseamnă de fapt accesul copiilor la justiție. Aceasta înseamnă că până și simplele mecanisme de raportare a anumitor situații ar putea să intre sub incidența justiției. De exemplu, mecanismul prin care copiii victime ale violenței pot depune plângeri. Unde ajung aceste plângeri? Unde se întâmplă acest lucru? Voica Tomuş, expert, UNICEF.

Un expert^[22] din partea Save the Children, a subliniat faptul că, prin comparație cu anii trecuți, investițiile în alternative pentru copiii care săvârșesc fapte penale au sporit. Save the Children a derulat o serie de consultări cu copii și profesioniști cu privire la practicile restaurative în 2011. De asemenea, au existat inițiative constante privind medierea în dispute familiale, pentru a limita expunerea copiilor în instanțe. În ultimul timp, majoritatea specialiștilor în protecția copilului și-au îndreptat atenția în mod activ asupra noilor norme metodologice de aplicare a noii legi anti-bullying. Expertul din partea Save the Children a considerat că majoritatea alternativelor anti-bullying sunt măsuri restaurative, iar accentul nu mai cade pe condamnare.

Din discuțiile cu factorii decizionali care lucrează în sistemele penitenciar și de probațiune, rezultă că,

în ultimii ani, mai puțini minori sunt plasați sub supraveghere. Examinând datele statistice obținute și menționate mai sus, observăm că mai puțin de 15% dintre minorii care comit infracțiuni și răspund penal primesc condamnări cu executare sau cu suspendare sub supraveghere. În cazul celorlalți nu se începe urmărirea penală. Din nefericire, majoritatea acestor copii nu beneficiază de niciun fel de asistență.

În aceeași măsură, oamenii de știință au investit în introducerea cursurilor de JR la nivel universitar. Unul dintre universitari^[23] a menționat introducerea practicilor restaurative în diferite cursuri obligatorii și opționale la Universitatea din București. Respondenta s-a referit la cursul „Pastile de mediere” pentru studenții din primul an, un curs cu durata de un semestru pe tema medierii în asistența socială, un altul pe subiectul strategiilor în situații conflictuale, precum și un curs de gestionare a conflictelor adresat studenților în ultimul an la nivel de licență. De asemenea, în cadrul curriculumul programului de masterat în probațiune s-a introdus un curs pe tema practicilor restaurative. Însă niciunul dintre cursurile menționate mai sus nu se concentrează în mod specific asupra justiției restaurative pentru minori.

Un alt universitar^[24] s-a referit la cursurile de sociologie a victimei oferite la nivel de licență și la cursurile de opinie publică, justiție socială și criminalitate oferite la nivel de master pe care le predă domnia sa și care includ elemente de JR. În continuare, respondenta a declarat că a desfășurat cercetări extensive cu privire la JR în România, evaluând centrele experimentale de JR și câteva alte programe în domeniul practicilor restaurative în școli. Totuși, așa cum a menționat respondenta, după 2013, nu au existat cereri de evaluare a unor inițiative similare. Nu este clar dacă această situație este legată de faptul că, în ultimii ani, au lipsit eforturile de promovare a practicilor restaurative. Universitarii^[25] par să remarce o tendință de scădere a calității studenților care se înscriu în programe universitare, acești studenți fiind potențialii viitori practicieni în materia intervențiilor restaurative.

[22] Roxana Paraschiv, expert, Save the Children.

[23] Claudia Constantinescu, lector, Universitatea din București.

[24] Ecaterina Balica, academician, Institutul de Sociologie, academia Română.

[25] Ana Bălan, universitar și mediator și Claudia Constantinescu, universitar și mediator.

Un element esențial care provoacă îngrijorarea unor profesioniști și care a fost evidențiat de unul dintre universitari^[26] este că modul în care medierea este aplicată în contextul românesc obligă mediatorii să aibă cunoștințe minime de drept și/sau studii juridice.

Trebuie să ai cunoștințe minime de drept pentru a putea citi un act de sesizare. Cum intri într-o mediere într-o cauză penală dacă nu știi să citești un dosar penal? Pe baza a ceea ce îți spun părțile? Nici măcar nu ai idee ce scrie acolo? Nu trebuie să judeci, nu trebuie să identifici infracțiunea, nu ai sarcina de a încadra infracțiunea în lege, sigur că nu, dar trebuie să știi în ce etapă a procesului penal se află cauza, în ce moment procedural vă aflați. Dacă nu știi în ce moment a intervenit rechizitoriul, dacă nu mai poți face nimic sau nu știi cât timp a mai rămas, pentru a accelera procedura medierii, poți induce părțile în eroare. Claudia Constantinescu, lector, Universitatea din București.

Rezumatul principalelor constatări

Primele inițiative în materia JR au avut loc în România în 2002. Două dintre lecțiile învățate de experții care au lucrat în centrele experimentale sunt că JR trebuie introdusă cât se poate de timpuriu în viața cetățenilor și că principiile restaurative trebuie inoculate tuturor specialiștilor.

În prezent, pe rolurile instanțelor civile și penale se găsesc circa patru milioane de dosare, fiind nevoie de eforturi continue de conștientizare cu privire la mediere, forma de intervenție cea mai apropiată de JR, pentru a asigura medierea unora dintre aceste cauze. Cu toate acestea, tendința observată în prezent este ca lista infracțiunilor care pot face obiectul medierii să devină din ce în ce mai scurtă.

În cazul copiilor care au săvârșit fapte penale, în prezent, se pune accentul pe mai multă justiție pentru copii (Justice for Children), adică pe accesul copiilor la justiție, comparativ cu zece ani în urmă, când inițiativele diferitelor organizații se concentrau mai mult asupra transformării justiției în cauze care implică minori (transforming Juvenile Justice), anume,

oferirea unor alternative pentru copiii aflați în conflict cu legea. Ca regulă generală însă, mai puțini copii intră în sistemul de justiție penală. Observăm că, în 2019, mai puțin de 15% dintre minorii care au comis infracțiuni și răspundeau penal au primit condamnări cu executare sau cu suspendare sub supraveghere.

Cele mai noi evoluții în materia practicilor restaurative sunt reprezentate de noua lege anti-bullying (2019), în care accentul nu se mai pune pe condamnare. În plus, la nivel universitar, profesorii sunt interesați să introducă cursuri de JR în curriculumuri.

1.2. Provocări în lucrul cu copiii

În perioada de funcționare a centrelor experimentale de JR au fost identificate provocări care sunt valabile și în prezent. Mai întâi, părțile nu erau entuziasmate de perspectiva participării în procesul de mediere, iar unele dintre acestea tindeau să vină la mediere doar pentru a discuta aspecte pecuniare. Unii afirmă că această problemă există și în prezent și este motivul pentru care medierea este văzută în unele situații ca fiind un proces tranzacțional. În octombrie 2019, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a emis un comunicat în care prezenta îngrijorări cu privire la faptul că faptele de furt și furt calificat tind să fie mediate, mai degrabă decât judecate penal, ceea ce, în opinia Parchetului, nu promovează justiția echitabilă. Expertul^[27] din partea Save the Children a arătat și că, în consultările avute cu copiii cu privire la JR în cadrul unui proiect derulat cu câțiva ani în urmă, interesul copiilor era în cea mai mare parte orientat către compensarea prejudiciului cauzat, dar nu la fel de mult față de recunoașterea vinovăției sau asumarea responsabilității.

În al doilea rând, mediatorii din cadrul centrului experimental de JR București s-au confruntat cu profesioniști (cum ar fi procurori sau polițiști) care aveau rezerve față de aplicarea JR. În prezent, există voci care ridică aceeași problemă, anume că încă există în sistemul de justiție penală specialiști care nu acceptă această practică. În același timp, unul dintre experții^[28] din cadrul centrului experimental pentru JR

^[26] Claudia Constantinescu, lector, Universitatea din București.

^[27] Roxana Paraschiv, expert, Save the Children.

^[28] Ema Șeclăman, expert, centrul experimental de RJ București.

de la București a arătat și că „nu poți accepta ceva ce nu cunoști”.

În al treilea rând, avocații par a nu fi dispuși să accepte medierea. Un alt expert din cadrul centrului experimental de JR de la București^[29] a menționat că, atunci când contactau victima, aceasta era inițial de acord să participe, dar, câteva ore mai târziu, aceasta suna și spunea „avocatul m-a sfătuit să nu particip în procesul de mediere”. Mai mult, mediatorii primeau telefoane de la avocați care spuneau „eu sunt cel care face mediere, nu voi”, și astfel, a adăugat expertul, jumătate dintre cazuri nu ajungeau la mediere, deoarece „avocații interveneau acasă”. Președintele Consiliului de Mediere^[30] a ridicat și el această problemă, evidențiind faptul că se pare că există în continuare un conflict între avocați și mediatorii, chiar dacă nu ar mai trebui să existe, întrucât rolurile celor două profesii au fost reglementate în **Legea medierii**. De asemenea, respondentul a arătat că Uniunea Barourilor și Consiliul de Mediere lucrează la un acord și la o metodologie de lucru în materia medierii.

În al patrulea rând, românii nu par a avea cultural o atitudine deschisă față de metodele reconciliatorii. Această afirmație a fost abordată de experții UNICEF și de președintele Consiliului de Mediere. În general, românii tind să își soluționeze disputele în instanță, dar cauza poate fi că medierea este o opțiune relativ nouă. Deși **Legea medierii** a fost adoptată în 2006, a devenit de interes abia de curând, fiind încă nevoie de campanii de conștientizare în acest domeniu.

Centrele experimentale de JR au funcționat până în 2004, întrucât inițiatorii nu ar fi reușit să asigure finanțarea în continuare, iar statul nu a intervenit. Activitatea în cadrul centrelor era dificilă, întrucât implica multă muncă de teren și lupta cu un sistem în care nu se mai aplicaseră procese de mediere. Dar dacă a existat o temere, resimțită cel mai mult de către unul dintre experți, aceasta era legată de responsabilitatea enormă pe care o simțea ca mediator.

Profesia de mediator nu prezintă un impediment de natură intelectuală, dar prezintă unul de natură emoțională. Îmi era teamă. Îmi era teamă că li se

poate întâmpla ceva, că victima va fi agresată din nou. Îmi era teamă că aş putea provoca daune și mai mari decât cele deja existente. Îmi era teamă, și nu pentru mine. Elisa Goras, expert, Centrul experimental de JR București.

O altă provocare care apare constant este legată de faptul că în COR sunt înregistrate cinci tipuri de mediatorii. Președintele Consiliului de Mediere a apreciat că ar trebui să existe un singur mediator, conform **Legii medierii**, întrucât, altminteri, se pot crea confuzii. Cu toate acestea, alte persoane au alte opinii. Argumentul în cazul acestor alte opinii este că mediatorii au existat înainte de adoptarea **Legii medierii** și că ocupațiile de mediator au fost definite în diferite forme deoarece comunitățile au nevoi diferite. Aceste nevoi nu pot fi deservite de mediatorul portretizat în **Legea medierii**, întrucât această lege se limitează la cazuri care pot ajunge în instanță.

Similar, unul dintre mediatorii^[31] a reflectat cu privire la importanța autonomiei și independenței profesiei de mediator, în sensul că nu trebuie să fie supusă niciunei autorități și că mediatorii nu trebuie să fie subordonați ierarhic nimănui. Acestei profesii ar trebui să i se permită să se dezvolte organic, cu unele limite flexibile, desigur. Dacă anterior mediatorii se puteau reuni liber în asociații profesionale care să le protejeze drepturile, conform noilor modificări aduse legii, aceste asociații profesionale sunt acum afiliate nou-formatelor consilii regionale de mediere care funcționează sub autoritatea Consiliului de Mediere.

Din altă perspectivă, aproape toți cei implicați în domeniul medierii au considerat că medierea face pași înapoi, pe măsură ce numărul de cazuri în care se poate aplica medierea continuă să fie redus.

Toate deciziile Curții Constituționale au afectat negativ medierea. Prima decizie, referitoare la faptul că informarea privind procedura de mediere nu poate fi obligatorie, a fost preluată de presă și de societate ca însemnând că medierea este un proces în întregime neconstituțional. [...] Aceasta a fost prima lovitură aplicată medierii. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție care stabilea

[29] Elisa Goras, expert, centrul experimental de RJ București.

[30] Mihai Munteanu, președinte, Consiliul de Mediere.

[31] Ana Bălan, mediator și universitar.

că medierea poate fi folosită în cauze penale doar înainte de citirea actului de sesizare în instanță a redus din nou drastic paleta cazuistică. De regulă, părțile apelau la mediere atunci când observau să situația se înrăutățește, că ajungeau în instanță și că deznodământul se apropie. Ana Bălan, mediator și universitar.

Așa cum am arătat mai sus, medierea suferă de lipsa unei publicități pozitive, iar președintele Consiliului de Mediere^[32] este de acord că aceasta este responsabilitatea instituției pe care o conduce.

Când este vorba de copiii victime și făptuitori, situația este departe de a fi ideală. Pentru copiii victime, pare a fi chiar mai rău decât pentru copiii făptuitori. Conform afirmațiilor expertului din partea Save the Children,^[33] orice contact pe care un copil victimă îl are cu sistemul judiciar este în sine o revictimizare. Respondenta a adăugat că, deși CPC prevede protejarea copilului victimă, infrastructura instanțelor de judecată nu permite acest lucru.

Este redundant că CPP cuprinde o dispoziție conform căreia victima vulnerabilă poate fi ascultată în afara sălii de judecată dacă nu există cameră de consiliu. Majoritatea instanțelor nu au o cameră de consiliu și nici sistem de înregistrare audio-video. În sala de judecată, victima este ascultată în prezența făptuitorului. Aceasta este în sine o formă de revictimizare. Știu de la colegii mei care lucrează cu victime în ședințe de consiliere, în funcție de punctul de vedere și de convingerile judecătorului, există situații în care făptuitorului i se permite să adreseze întrebări direct victimei. Îți spun sincer că, dacă aș avea de-a face cu un copil victimă, jur că nu știu dacă aș sfătui familia să meargă în instanță sau să lase totul baltă. Roxana Paraschiv, expert, Save the Children.

Referitor la copiii infractori, expertul UNICEF^[34] a subliniat că există un singur tribunal pentru minori, la Brașov, fapt care pune copiii din alte părți ale țării într-o situație inechitabilă în ceea ce privește accesul la justiție. Chiar dacă în instanțe există complete

speciale, alcătuite pentru a judeca cauze în care sunt implicați minori, acest fapt nu este suficient. Respondenta a adăugat că statul trebuie să investească în servicii oferite în comunitate, nu în infrastructura care promovează detenția.

În general, profesioniștii care lucrează cu copiii victime care intră în procesul judiciar nu sunt pregătiți să lucreze cu copii vulnerabili, de la procurori, la avocați, la judecători până chiar la mediatori. Un alt risc evidențiat de unul dintre universitari^[35] este că JR ar putea fi administrată de oameni care nu înțeleg principiile restaurative.

Rezumatul principalelor constatări

În general, românii nu par a avea cultural o atitudine deschisă față de metodele reconciliatorii. Această situație poate totuși să fie determinată de faptul că medierea este un proces relativ nou. Chiar și unii dintre profesioniștii din sistemul de justiție penală nu îmbrățișează această practică, din nou, din cauză că nu o cunosc și nu apreciază beneficiile acesteia. Astfel, este nevoie de campanii de conștientizare cu privire la mediere.

Când este vorba de copiii victime și făptuitori, situația este departe de a fi ideală. Pe de-o parte, orice contact direct pe care copilul victimă îl are cu sistemul de justiție reprezintă deja o situație de revictimizare, întrucât, deși CPP prevede protecția copilului victimă, lipsește infrastructura în instanțe. Pe de altă parte, referitor la copiii infractori, există un singur tribunal pentru minori, la Brașov, fapt care pune copiii din alte părți ale țării într-o situație inechitabilă în ceea ce privește accesul la justiție. În plus, în general, specialiștii care lucrează cu copii și intră în procesul judiciar nu sunt pregătiți să lucreze cu copiii vulnerabili.

1.3. Cele mai bune practici în lucrul cu copiii

Modelul aplicat în centrele experimentale de JR era unul care reflecta foarte îndeaproape practicile conferințelor restaurative folosite în prezent în

^[32] Mihai Munteanu, președinte, Consiliul de Mediere.

^[33] Roxana Paraschiv, expert, Save the Children.

^[34] Voica Tomuș, Expert, UNICEF.

^[35] Ecaterina Balica, academician, Institutul de Sociologie, Academia Română.

Regatul Unit, Noua Zeelandă sau Australia. Mediatorii foloseau un set de întrebări prestabilite și aveau un sistem pentru desfășurarea ședinței comune.

Foloseam un scenariu foarte bine organizat; știam cine și când vorbește. Știam până și cine este așezat unde. De obicei, eram doi facilitatori în sală, dintre care unul cunoștea mai bine cauza, iar celălalt ajută. Stăteam așezați în cerc, dar conta și ordinea persoanelor. Victima și susținătorii săi stăteau în dreapta. Inculpatul și susținătorii săi stăteau în stânga. Iar noi, experții, stăteam unul lângă celălalt, unul pe partea victimei, celălalt pe partea inculpatului. Din punct de vedere psihologic ofeream suport ambelor părți. În timpul ședințelor, aveam permanent în minte faptul că pot exista situații în care ai nevoie de sprijin, chiar dacă este vorba de lucruri mici, de exemplu, să îți dea colegul șervețelele sau un pahar cu apă, deoarece a avut loc o descărcare emoțională masivă. Trebuia să avem grijă de întreaga dinamică a grupului. Elisa Goras, expert, centrul experimental de JR București.

Odată cu prelungirea activității centrelor experimentale de JR în 2004, s-au îmbunătățit clar relațiile cu profesioniștii din sistemul de justiție, întrucât aceștia începeau să înțeleagă importanța medierii. Din nefericire, aceste centre nu și-au continuat activitatea.

Președintele Consiliului de Mediere^[36] a evidențiat faptul că art. 61 alin. (3) și (4) din **Legea medierii** prevede măsura obligatorie fără penalizări (soft-mandatory measure) de a încerca procedura medierii. Consiliul de mediere are în plan să inițieze în viitorul apropiat o serie de unsprezece conferințe desfășurate în toată țara, dedicate tuturor actorilor care doresc să colaboreze în domeniul medierii și în care se vor putea ridica și aborda diverse probleme. În materia medierii, sunt unele aspecte care pot fi îmbunătățite, conform declarațiilor președintelui Consiliului de Mediere. Mai întâi, avem posibilitatea de a adăuga medierea în citație, sporind astfel șansele ca părțile să aleagă această metodă. În al doilea rând, avem ocazia de a adăuga beneficii pentru cei care optează pentru mediere, de

pildă, exceptarea de la plata taxei judiciare de timbru.

În opinia unuia dintre mediatorii^[37], un aspect semnificativ care ar putea sprijini accesarea medierii de mai multe persoane ar fi ca statul să finanțeze medierea, cel puțin în unele cazuri. De asemenea, ar putea fi introduse programe masive de pregătire a profesioniștilor din sistemul judiciar să trimită cauzele spre mediere.

Conform unuia dintre experții^[38] UNICEF, există semne care dau speranță. Într-adevăr, respondentă a întâlnit magistrați din cadrul CSM care culegeau date despre toți minorii intrați în sistemul de justiție penală și arătau preocupare față de viitorul acestora. De asemenea, a menționat faptul că magistrații din Asociația Magistraților au elaborat criteriile de eligibilitate pentru a deveni judecător pentru minori. Mai mult, se pare că specialiștii folosesc ghidul de intervieware a copiilor elaborat de UNICEF.

Expertul^[39] din partea Save the Children a menționat existența unor polițiști și procurori care, în lipsa unei camere corespunzătoare de audiere a copiilor, caută colaborarea cu ONG-uri. Respondenta a subliniat și faptul că minorii care intră în sistemul penitenciar în prezent sunt mai bine îngrijiți decât în trecut. În plus, Save the Children se ocupă în prezent de implementarea în București a conceptului Barnahaus, unde poate avea loc audierea copiilor. Întrebările nu vor fi adresate de organisme judiciare, ci de experți în protecția copilului, care vor primi întrebările prin cască, de la profesioniștii dreptului. Copilul se găsește într-o cameră confortabilă, împreună doar cu anumite persoane, cum ar fi părinții sau reprezentanții legali și expertul în protecția copilului, iar toți ceilalți participanți se găsesc într-o altă cameră și privesc printr-un ecran de sticlă în spatele căruia nu pot fi văzuți. Pentru a aduce la viață acest concept în România, fundația mai are de trecut un obstacol: conform legii, doar organismele judiciare pot conduce audierea.

Referitor la infractorii copii, atât din partea sistemului penitenciar, cât și a celui de probațiune se manifestă

[36] Mihai Munteanu, președinte, Consiliul de Mediere.

[37] Ana Bălan, mediator și universitar.

[38] Voica Tomuş, Expert, UNICEF.

[39] Roxana Paraschiv, expert, Save the Children.

disponibilitatea de a colabora în diferite inițiative care pot include o componentă restaurativă. După cum am menționat mai sus, cu câțiva ani în urmă, în câteva penitenciare s-a desfășurat o inițiativă restaurativă, prin implementarea programului *A educa pentru a repara*. De asemenea, consilierii de probațiune au participat la cursuri de formare în materia practicilor restaurative. Singura problemă cu astfel de inițiative este că necesită finanțare.

Doi dintre universitarii intervievați în acest studiu^[40] includ diferite elemente de JR în cursurile pe care le predau. Este mai ușor să faci acest lucru în cursuri opționale, în cazul cărora nu este nevoie să aștepte cinci ani pentru acreditare, așa cum este cazul cursurilor obligatorii. Unul dintre universitari^[41] are în vedere să includă elemente cu privire la copiii victime în cursurile de practici restaurative pe care le predă. După ce a făcut parte din echipa de evaluare a centrelor experimentale de JR, respondentă^[42] a inclus în cursurile pe care le predă lecții învățate din aceste inițiative.

Când, în 2004, unul dintre experți^[43] a susținut cursuri pe tema **Legii privind protecția copilului**, feedbackul obținut a fost o mărturie a importanței unei abordări multidisciplinare.

Am înțeles că judecătorii și procurorii nu mai privesc copilul prin prisma unui număr de dosar. [...] Un judecător mi-a spus că își cere scuze, [dar] acum știe cum arată spațiul în care ajunge copilul după ce ea dispune măsura de plasament. Juriștii din cadrul serviciului pentru protecția copilului care au participat la curs au spus că, înainte, nu ar fi îndrăznit să-i spună unui judecător nimic în afară de ce era consemnat la dosarul cauzei și că răspundeau strict la întrebarea judecătorului. În prezent, pot să apeleze judecătorul pentru a cere un sfat. Ema Șeclăman, expert, centrul experimental de JR București.

Rezumatul principalelor constatări

Practica aplicată în centrele experimentale de JR era una care reflecta foarte îndeaproape practicile conferințelor restaurative folosite în prezent în UK, Noua Zeelandă sau Australia. Așadar, a fost precursorul practicii medierii din prezent.

Cu toate neajunsurile sale, art. 61 alin. (3) și (4) din **Legea medierii** prevede măsura obligatorie fără penalizări (soft-mandatory measure) de a încerca procedura medierii. În plus, Consiliul de Mediere are în vedere organizarea unei serii de evenimente dedicate tuturor actorilor care doresc să colaboreze în procesele de mediere.

Referitor la copiii din sistemul penal, UNICEF a elaborat un ghid de interviu a copiilor, care se pare că este folosit de profesioniști. Save the Children se ocupă în prezent de implementarea în București a conceptului Barnahaus, unde poate avea loc audierea copiilor. Conceptul prevede că întrebările nu vor fi adresate de organisme judiciare, ci de experți în protecția copilului, care vor primi întrebările prin cască, de la profesioniștii dreptului. Copilul se găsește într-o cameră confortabilă, împreună doar cu anumite persoane, cum ar fi părinții sau reprezentanții legali și expertul în protecția copilului, iar toți ceilalți participanți se găsesc într-o altă cameră și privesc printr-un ecran de sticlă în spatele căruia nu pot fi văzuți.

1.4. Cursuri de formare în materia justiției restaurative și/sau protecției copilului

Unul dintre experții^[44] din cadrul centrelor experimentale pentru JR a spus că, împreună cu restul echipei, a participat la cursuri de formare în materie de JR cu durata de două săptămâni, în 2002, atunci când au fost înființate centrele. În perioada în care centrele au funcționat, echipa a beneficiat de formare suplimentară din partea specialiștilor

[40] Claudia Constantinescu, mediator și lector la Universitatea din București și Ecaterina Balica, academician, Institutul de Sociologie, Academia Română.

[41] Claudia Constantinescu, mediator și lector la Universitatea din București.

[42] Ecaterina Balica, academician, Institutul de Sociologie, Academia Română.

[43] Ema Șeclăman, expert, centrul experimental de RJ București.

[44] Ema Șeclăman, expert, centrul experimental de RJ București.

[45] Belinda Hopkins este un practician și formator senior, specializat mai ales în materia conflictelor care implică tineri (Transforming Conflicts, UK).

[46] Mihai Munteanu, președinte, Consiliul de Mediere.

din Țara Galilor, Regatul Unit. Experta a continuat să elaboreze și să implementeze proiecte în materia abordărilor restaurative pentru copii. În 2003, respondenta a susținut cursuri de formare pentru directori de școli, juriști și specialiști în protecția copilului. În 2005-2006-2007, a format pe fondul **Legii privind protecția copilului nr. 272/2004** grupuri pluridisciplinare formate din judecători, procurori, cadre didactice, polițiști, medici, preoți și personal de specialitate din DGASPC. După adoptarea **Legii medierii**, a urmat un curs de mediere. De asemenea, în 2012, cu sprijinul Belindei Hopkins,^[45] a realizat cursuri de formare în domeniul practicilor restaurative pentru consilierii școlari, directorii și personalul didactic ale unor unități de învățământ.

Referitor la actualul curs general inițial de mediere, președintele Consiliului de Mediere^[46] a arătat că încă nu există în curriculum o abordare referitoare la copii. Respondenta universitar și mediator^[47] a adăugat că problema apare și în cazul cursurilor de formare profesională continuă. De asemenea, a menționat că planul de viitor este ca formarea inițială a mediatorilor să se realizeze la Institutul Național de Mediere, un institut care încă nu funcționează.

Referitor la protecția copilului, expertul UNICEF^[48] a reamintit faptul că, în 2008, CSM a introdus în programul de formare a magistraților un curs privind lucrul cu copiii. Cu doi ani în urmă, și Save the Children a oferit formare multor specialiști din cadrul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) din diferite județe. Expertul Save the Children^[49] a afirmat că, la nivelul Institutului Național al Magistraturii (INM) și al Institutului Național Pentru Pregătirea Avocaților (INPPA), se oferă un curs în materia dreptului familiei, care include elemente de psihologia copilului.

În general, atât mediatorii și specialiștii care lucrează în sistemul justiției penale, cât și cei care lucrează în comunități caută alte cursuri de formare susținute de furnizori internaționali, dar trebuie să suporte costurile din buzunar de cele mai multe ori. Expertul UNICEF^[50] a arătat că, pentru ca formarea să dea

rezultate, cunoștințele și competențele trebuie asimilate mai întâi ca parte a formării profesionale continue și, mai apoi, să fie integrate în curriculumurile diverselor instituții sau institute.

Rezumatul principalelor constatări

Factorii decizionali au menționat următoarele cursuri pe care fie le cunosc, fie le-au susținut:

- Formare în materia practicilor restaurative, susținută de furnizori internaționali pentru practicieni din România;
- Formare în materia drepturilor copilului, adresată experților în protecția copilului, susținută de Save the Children;
- Formare în materia dreptului familiei incluzând elemente de psihologia copilului, adresată avocaților, susținută de Institutul Național pentru Pregătirea Avocaților;
- Formare în materia lucrului cu copii și a dreptului familiei, susținută de Institutul Național al Magistraturii;
- Formare pentru ocupația de mediator în temeiul **Legii nr. 192/2006**, susținută de 23 de furnizori autorizați (și, în viitorul apropiat, de Institutul Național de Mediere);
- Formare pentru ocupația de mediator în comunitatea romă, susținut de Primăria Tecuci;
- Formare în materia practicilor restaurative, adresată consilierilor școlari, susținută în 2012 de Centrul de Resurse Juridice;
- Formare în materia **Legii privind protecția copilului nr. 272/2004**, realizată în cadrul programului național Campanie de Educație privind Protecția Drepturilor Copilului al ANPDCA adresată grupurilor pluridisciplinare formate din judecători, procurori, cadre didactice, polițiști,

[47] Ana Bălan, mediator și universitar.

[48] Voica Tomuș, Expert, UNICEF.

[49] Roxana Paraschiv, expert, Save the Children.

[50] Voica Tomuș, expert, UNICEF.

medici, preoți și personal de specialitate din DGASPC în 2005-2006-2007;

- Formare în materia drepturilor copiilor, adresată directorilor de școli, juriștilor și specialiștilor în protecția copilului, susținută în 2003 de Terre des hommes.

2. Practicieni

2.1. Lucrul cu copiii victime/elemente de justiție restaurativă

Cu peste 20 de ani în urmă, existau infracțiuni pentru care plângerea prealabilă putea fi adresată direct instanței de judecată, permițând judecătorilor să joace un rol mai larg în instrumentarea cauzelor. Conform unuia dintre judecători, judecătorii ar fi putut forma un cerc de mediere informal.^[51] De asemenea, a evidențiat faptul că diferite niveluri de jurisdicție sunt supuse unei diversități de limitări. De exemplu, la curțile de apel judecătorii nu pot face foarte mult. În general, judecătorul primește acordul de mediere și verifică dacă documentul este valid și îndeplinește condițiile impuse de lege.

În această fază, am putea să îndrumăm părțile să se împace, întrucât împăcarea poate avea loc înainte de pronunțarea hotărârii definitive, dar doar dacă se retrage plângerea prealabilă. [...] cred, mai degrabă, că procurorul sau ofițerul de poliție poate îndruma părțile către [mediere], astfel încât cazul să nu ajungă în instanță. Ciprian Coadă, judecător, Curtea de Apel Consta

Însă în faza judecării la curtea de apel retragerea plângerii prealabile este foarte improbabilă, întrucât reclamantul va trebui să suporte toate cheltuielile judiciare. Judecătorul consideră că, ideal, trimiterea către mediere ar trebui să aibă loc cât se poate de devreme în procesul judiciar.

Instanțele fac eforturi ca soluțiile să fie în beneficiul copiilor. De exemplu, dacă un părinte nu plătește pensia alimentară, efortul este de a evita condamnarea cu executare a părintelui, întrucât este clar că minorul nu are nimic de câștigat din aceasta.^[52] În cazul minorilor delincvenți, un alt judecător^[53] a menționat că face tot ce poate pentru a găsi alternative, astfel încât cauzele cu minori să nu ajungă în instanță.

Toți trei judecătorii au fost de acord că medierea nu este cunoscută, unul dintre aceștia^[54] adăugând că, așa cum este realizată în prezent, medierea este departe de practicile europene. Rolul medierii în România este destul de mic, întrucât nu există o componentă de reintegrare socială, a spus unul dintre judecători^[55].

Nu cred că putem vorbi cu adevărat despre reintegrarea victimei și despre reparații morale pentru suferința la care a fost supusă. Raul Alexandru Nestor, judecător, Curtea de Apel Ploiești.

Lipsa cunoștințelor despre practica medierii și, în general, lipsa înțelegerii conceptului de reparații, sunt încorporate într-o cultură care nu are disciplina educației juridice. Cei trei judecători au fost de acord că astfel de cursuri ar trebui să fie obligatorii în gimnaziu, liceu, universitate și în formarea judecătorilor.

Dar pentru ca medierea să aibă loc într-o etapă mai timpurie, este esențial să se stabilească infracțiunile în cazul cărora se aplică. Dacă este vorba de cauze de pornografie infantilă sau de abuz sexual asupra copiilor, medierea nu este bine primită de profesioniști, cum ar fi procurorii și polițiștii. Așa cum a spus procurorul^[56] cazurile de pornografie infantilă sunt grele. Majoritatea copiilor sunt abuzați de propriile mame și, în general, acest gen de abuz este comis de cunoscuți ai copilului.

În mai anul trecut, Direcția Generală de Poliție a Municipiului București a înființat un serviciu de combatere a abuzurilor comise de făptuitori necunoscuți.

^[51] Ciprian Coadă, judecător, Curtea de Apel Constanța.

^[52] Raul Alexandru Nestor, judecător, Curtea de Apel Ploiești.

^[53] Cristi Danileț, judecător, Tribunalul Cluj-Napoca.

^[54] Cristi Danileț, judecător, Tribunalul Cluj-Napoca.

^[55] Raul Alexandru Nestor, judecător, Curtea de Apel Ploiești.

Și poliția, și parchetele conlucrează cu specialiști din cadrul DAGSPC și chiar cu psihologi privați pentru a oferi asistență copiilor victime în timpul investigațiilor. Conform CPP, poliția nu are obligația de a informa părțile cu privire la mediere, a menționat unul dintre polițiști^[57]. Acesta a adăugat că a încercat să medieze între părți în cazuri cu probe insuficiente, dar aceasta a fost o inițiativă personală. În prezent, respondentul lucrează la serviciul omoruri, unde investigațiile sunt principalele activități. După o audiere, infractorul minor poate fi trimis înapoi în familie pe durata investigației sau, dacă nu are părinți, poate fi deținut în arestul poliției. În cazurile grave, minorii sunt trimiși la un centru de detenție.

În general, dacă infracțiunea are loc între minori între care diferența de vârstă nu depășește trei ani, cazul este clasat.

La nivelul prevenției, anul trecut, poliția română a realizat 17.718 activități de prevenție^[58] în întreaga țară. Din 2010, prevenția infracționalității juvenile a devenit prioritate națională.

Agencia Națională Antidrog (ANA) derulează campanii de prevenție adresate copiilor care folosesc droguri. Se pare că vârsta la care copiii consumă pentru prima dată droguri a scăzut la opt ani. Lucrul cu această categorie de copii victime implică o abordare restaurativă, în sensul că procurorul, înainte de a lansa cercetarea, solicită o evaluare a copilului fie la centrul de prevenție, evaluare și consiliere din București, fie la unul dintre centrele teritoriale. Aceste evaluări sunt realizate de o echipă multidisciplinară alcătuită din asistenți sociali, psihologi și medici care propun un plan de intervenție. Pe baza raportului de evaluare, procurorul decide fie încetarea urmăririi penale și permite copilului să participe la planul de consiliere, fie înlocuiește pedeapsa propusă cu una mai ușoară. În cazul încetării urmăririi penale, copilul este obligat să participe la activitățile sugerate. În cazul în care copilul lipsește sau nu se prezintă deloc la activități, centrul informează procurorul care propune o pedeapsă. Această abordare face parte din

programul „Justiție terapeutică”.

În planul de intervenție, copilul poate beneficia de consiliere individuală sau de grup, dar copiii preferă consilierea individuală, a menționat expertul ANA^[59]. Acest program este promovat și în școli și în cadrul DAGSPC. Ca rezultat, mulți experți din cadrul DAGSPC trimit cazuri către ANA.

Există două tipuri de mediatori: cei care lucrează mai ales în justiție, ocupându-se de cauze civile și/sau penale, și cei care lucrează mai ales în comunități, de cele mai multe ori în școli. Unul dintre mediatorii^[60] intervievați în cadrul acestui studiu desfășoară multe activități în școli. Acesta are un parteneriat cu Inspectoratul Școlar București, în cadrul căruia intervine ca mediator în diferite școli din București. Nu îi place însă să fie numit mediator. Preferă termenul de facilitator, întrucât, în prezent, fiecare înțelege ce dorește prin mediator, a adăugat expertul. În activitatea sa, respondentul nu doar facilitează discuțiile dintre părți, dar se și deplasează prin școală și vorbește cu copiii și adulții pentru a înțelege mai bine dinamica socială.

Un alt mediator^[61] se ocupă mai ales de cauze civile, în special de dispute familiale. Respondenta este și avocat și a intrat în barou în anul 2000. În 2001, a devenit mediator. Consideră că medierea este o necieriere asistată.

În timpul medierii, ajuți părintii să facă un plan paternal, să stabilească de fapt cum își vor exercita autoritatea părintească, unde va locui copilul, cum își vor îndeplini obligațiile. Părintele căruia nu i s-a încredințat copilul poate stabili un program [de vizitare] sau modul în care va contribui financiar. Toate acestea formează obiectul medierii, în condițiile în care copilul poate participa la această procedură.
Ioana Marin, mediator și avocat.

Ioana Marin crede cu fermitate în participarea copilului la procesul de mediere, chiar dacă acesta nu a împlinit zece ani (conform legii, autoritățile au obligația de a asculta copilul care a împlinit zece ani).

^[56] Ionuț Marcu, procuror, Direcția pentru Investigarea Criminalității Organizate și Terorismului.

^[57] Daniel Barbu, ofițer de poliție, Direcția de Investigații Criminalistice, Poliția Română.

^[58] Activități de conștientizare a modurilor prin care oamenii pot să se ferească să devină victime și, în aceeași măsură, să devină făptuitori. Unele dintre aceste activități au avut ca obiect abuzul de alcool și de droguri, abuzul psihologic sau reducerea riscului de a deveni victimă a infracțiunilor cibernetice.

^[59] Mona Necula, expert, Agenția Națională Antidrog.

Domnia sa participă constant la consultări cu părinții cu privire la acordarea permisiunii ca minorii să participe la ședința de mediere. De asemenea, consideră că a fi avocat este vital, întrucât mediatorul trebuie să știe ce se poate negocia din perspectivă legală. Experta are totodată o imagine foarte clară asupra diferențelor dintre un mediator și un avocat, întrucât are ambele calități.

Mediatorul este văzut de ambele părți în conflict ca fiind o persoană neutră și imparțială. [...] În timp ce, ca avocat, te găsești într-o situație complet diferită. [...] Când ești avocatul copilului, părintele chemat în judecată nu te poate percepe ca fiind un promotor al dialogului. [...] Întotdeauna ai să fii de cealaltă parte. Mandatul tău este cel dat de client. Ioana Marin, mediator și avocat.

Și consilierul școlar^[62] interviu în acest studiu aplică practici restaurative în școli. Începând din 2012, când a participat la un curs în materia practicilor restaurative inițiat de unul dintre experții din cadrul centrului experimental pentru JR din București,^[63] și susținut de Belinda Hopkins,^[64] respondenta a inclus aceste practici în intervențiile sale în școli.

De regulă, când dirigintele clasei solicită, când nu au valori [la nivelul clasei] sau când aceste valori nu sunt respectate [folosesc tehnica cercului restaurativ], întrucât este vorba despre mici șicane între copii. În continuare, lucrez cu clasa respectivă câteva ore pe săptămână. Desfășor [cu ei] mai multe ședințe, pentru a asimila unele valori, [...] pentru a vedea ce înseamnă să respecte acele valori. În cazul în care am de-a face cu un grup solid [care înțelege foarte bine despre ce vorbesc], avem o singură ședință, dar, de regulă, am mai multe ședințe cu copiii. Claudia Ștefan, consilier școlar.

De asemenea, respondenta include în cercurile restaurative adulți, fie profesori, fie părinți. De câte ori se confruntă cu o situație dificilă, anume, cu violența în familie, contactează serviciile de protecție a copiilor. Conform afirmațiilor sale, toți colegii săi care au participat la cursul de formare din 2012 au încorporat

practici restaurative în activitățile pe care le desfășoară în școli. De asemenea, par a fi foarte bine organizați în București și în provincie, întâlnindu-se periodic să discute probleme și bune practici.

În 2018, în cadrul instituției Avocatul Poporului, a fost înființat un departament pentru drepturile copiilor. Departamentul primește petiții de la copii sau părinții acestora sau se sesizează din oficiu, a menționat expertul^[65] din partea Avocatului Copilului. Majoritatea petițiilor însă vin din partea părinților. Experții din cadrul Departamentului Avocatul Copilului „mediază” situațiile care le sunt semnalate. Mai întâi, contactează instituția care a încălcat drepturile copilului. Pot desfășura anchete în teren, fie anunțate sau inopinate, în baza cărora formulează concluzii și informează petentul cu privire la rezoluția pozitivă sau negativă. Nu se întâlnesc însă niciodată cu petentul. Expertul din cadrul Avocatului Copilului a adăugat că pot și să facă recomandări instituției reclamate.

Dacă un caz este legat de un centru de plasament, Avocatul Copilului colaborează cu DGASPC sau, dacă se primește o reclamație legată de o infracțiune, anunță parchetul. De asemenea, experții Avocatului Copilului pot reprezenta copilul în instanță și pot colabora cu alte organizații, cum ar fi UNICEF.

Serviciile de protecție a copiilor intervin în teren de cele mai multe ori. Experții din cadrul DGASPC Sector 6 - Serviciul Abuzuri au declarat că abordează toți membrii familiei ori de câte ori intervin cu privire la un copil. Analizează dinamica familiei, pentru a afla cum se poate concepe soluția care răspunde cel mai bine nevoilor copilului. Uneori, sunt solicitați de poliție, de parchete sau în instanțe când este audiat un minor, dar, așa cum au arătat experții, intervențiile lor sunt pasive, doar pentru a se asigura că drepturile copilului sunt respectate. De asemenea, personalul DGASPC intervine în școli, la cerere, iar când fac acest lucru încercă să implice pe toată lumea în discuții.

La nivelul comunității, psihologul^[66] și lucrătorul comunitar interviu a declarat că există o serie de intervenții în diferite comunități, sub diferite forme.

^[60] Bruno Demaille, mediator.

^[61] Ioana Marin, mediator și avocat.

^[62] Claudia Ștefan, consilier școlar.

^[63] Ema Șeclăman, expert, centre experimentale de R.J.

Respondenta a dat un exemplu de aplicare a metodei grupului decizional familial (family decision-making group method) în gestionarea unui caz în familie. Era vorba despre o familie în care un membru avea cancer, iar ceilalți trebuiau să ia decizii pe care în mod normal nu le puteau lua.

Rezumatul principalelor constatări

În general, judecătorul primește acordul de mediere și verifică dacă documentul este valid și îndeplinește condițiile impuse de lege. Judecătorul consideră că, ideal, trimiterea către mediere ar trebui să aibă loc cât se poate de devreme în procesul judiciar.

Dacă este vorba de cauze de pornografie infantilă sau de abuz sexual asupra copiilor, medierea nu este bine primită de profesioniști, cum ar fi procurorii și polițiștii.

Și poliția, și Agenția Națională Antidrog (ANA) derulează campanii de conștientizare pentru a preveni infraționalitatea juvenilă. În plus, Agenția Națională Antidrog derulează în prezent un program denumit „Justiție terapeutică”, în care copii consumatori de droguri beneficiază de intervenții de specialitate pentru a-i feri de condamnări privative de libertate.

Consilierii școlari par a fi foarte bine organizați în București și în provincie, întâlnindu-se periodic să discute probleme și bune practici.

În 2018, în cadrul instituției Avocatul Poporului, a fost înființat un departament pentru drepturile copiilor sub denumirea „Avocatul Copilului”.

Pe lângă procesele de mediere folosite în sistemul de justiție și în școli, există alte forme de intervenții restaurative aplicate de specialiști în diferite comunități, una dintre acestea fiind grupul decizional familial (family decision-making group) folosite în managementul de caz.

2.2. Provocări în lucrul cu copiii

La fel cum au evidențiat factorii decizionali, unul dintre judecători^[67] a arătat că medierea are un domeniu de aplicabilitate din ce în ce mai restrâns. Un alt judecător^[68] a spus că, atunci când instanței i se prezintă un acord de mediere, judecătorul nu poate ști dacă părțile s-au împăcat cu adevărat.

Luăm notă de un acord, nu știm dacă părțile au căzut de acord sau au vrut doar să scape de proces, dacă făptuitorul regretă fapta sau dacă au reușit să depășească momentele conflictului. Nu știm dacă ședința se desfășoară la fel ca în alte țări, unde victima se întâlnește cu făptuitorul, unde rudele ambelor părți sunt invitate să participe, pentru că noi nu participăm în acest proces. Ciprian Coadă, judecător, Curtea de Apel Constanța.

Când un copil delincvent este supus cercetării penale, raportul de evaluare se redactează la cererea judecătorului, într-o fază târzie a procesului penal. Unul dintre judecători^[69] a spus că ar fi bine dacă procurorul ar solicita acest raport care ar putea influența modul în care se desfășoară cercetarea penală. În multe cazuri, minorul este reținut pentru 24 de ore și apoi este arestat preventiv pe durata cercetării penale. Mandatul de arest preventiv poate fi prelungit o dată sau de două ori, iar minorul poate fi menținut în arest 180 de zile înainte de a apărea în instanță, timp în care nu are contact cu un consilier de probațiune. De asemenea, judecătorul a adăugat că există puține instanțe specializate în cauze cu minori.

În cazul în care minorul nu își permite un avocat, i se desemnează un apărător din oficiu, dar în această situație este destul de ușor ca drepturile copilului să fie încălcate. Pe lângă faptul că avocații nu sunt pregătiți să lucreze cu copiii, de regulă, avocatul din oficiu se întâlnește pentru prima dată cu minorul, pentru o perioadă scurtă de timp, chiar înainte de ședința de judecată, apărătorul având o perspectivă pur juridică asupra cauzei. Este improbabil ca acest avocat să propună medierea. Din nou, medierea costă

^[64] Practician superior și trainer, în particular specializată pe conflictele cu tinerii (Transformarea Conflictelor, Regatul Unit).

^[65] Robert Trușcă, expert, Avocatul Copilului

^[66] Izabella Kaska, psiholog.

^[67] Raul Alexandru Nestor, judecător, Curtea de Apel Ploiești.

^[68] Ciprian Coadă, judecător, Curtea de Apel Constanța.

bani. Dacă minorul nu își permite un avocat și a avut un apărător din oficiu, cel mai probabil nu își permite nici un mediator.

În primii ani după adoptarea **Legii medierii**, multe persoane au căutat ocazia de a intra într-o nouă profesie din care puteau face bani. Așadar, numărul mediatorilor a crescut la mii peste noapte. Unul dintre judecători^[70] a menționat că acest fapt a condus la eșecul acestei instituții. Medierea în cauze penale transformată în afacere a distrus orice principiu reparator.

Așa cum am menționat mai sus, judecătorii au subliniat și importanța educației juridice a populației, întrucât oamenii nu știu ce este medierea și cu atât mai puțin beneficiile și implicațiile acesteia în sistemul de justiție.

Dacă un inculpat minor este deferit justiției împreună cu un adult, ședințele de judecată trebuie să fie publice. Același lucru se aplică dacă minorul este victimă, iar inculpatul, adult. Unul dintre judecători^[71] a arătat că așa stau deseori lucrurile în cauze în care copilul victimă și adultul făptuitor se găsesc în sala de judecată împreună, în baza „procedurilor orale, directe și contradictorii”. În spiritul Convenției Europene a Drepturilor Omului, inculpatul are dreptul de a participa la proces și a adresa întrebări martorului (victimă). Există excepții în cazul în care victima este amenințată sau în stare de șoc, ca aceasta să nu trebuiască să se confrunte direct cu făptuitorul, dar, după cum a comentat un judecător^[72] nu este clar cine stabilește dacă victima este amenințată sau în stare de șoc, iar aceasta se aplică atât în cazul copiilor, cât și al adulților.

Judecătorii au ridicat și problema reducerilor masive de personal din cauza pensionărilor. Această tendință a început în 2018 și continuă. Activitatea judecătorilor este îngreunată în prezent de faptul că trebuie să preia dosarele colegilor pensionați. Similar, în ultimii ani, s-a urmărit colaborarea mai puțin interdisciplinară cu alte

organizații și specialiști, fapt care este în detrimentul activității tuturor.

Faptul că există tineri de 25-27 de ani care încă se găsesc în centre de detenție sau educative în loc de penitenciare, a arătat un judecător,^[73] se datorează faptului că în hotărârea de condamnare din sentință nu s-a menționat că „dispun executarea pedepsei într-un penitenciar după împlinirea vârstei de 18 ani”. Nu acesta este spiritul legii, a adăugat acesta. Probabil, pentru că judecătorii au omis să menționeze acest lucru ca o măsură în beneficiul minorului, dar pentru că legea nu o susține, procurorul poate face apel.

Un aspect mai puțin discutat este că, atunci când minorilor infractori nerecidiviști li se impune o măsură educativă, aceasta este înscrisă în cazierul judiciar. Reabilitarea de drept poate elimina doar consecințele unei condamnări cu închisoarea, iar nu ale unei măsuri educative, astfel încât măsura educativă rămâne la cazierul minorului. Copilul nu va fi niciodată reabilitat, cazierul nu va fi niciodată șters. După cum a subliniat același judecător, este vital ce facem cu un copil de 15-16 ani.

Deși se ocupă uneori de cazuri dificile, procurorii nu sunt specializați în lucrul cu copiii, iar procurorul intervievat^[74] în acest studiu a evidențiat importanța prezenței unui psiholog de caz. Cele mai problematice cazuri sunt cele în care există puține probe și în care procurorul trebuie să obțină informații detaliate de la copilul victimă. Uneori, a adăugat expertul, procurorul trebuie să asculte copilul de trei-patru ori pentru a construi un caz. De asemenea, respondentul a menționat că prezența prea multor persoane face dificilă audierea copilului victimă. A continuat spunând că, prin prezența reprezentatului legal, a avocatului, a polițistului de caz, a psihologului și a procurorului, audierea este compromisă. Respondentul simte uneori că „mai degrabă protejăm făptuitorul decât victima”.

Procurorul sprijină puternic conceptul Barnahaus, dar a subliniat faptul că, în conformitate cu legea, această

^[69] Raul Alexandru Nestor, judecător, Curtea de Apel Ploiești.

^[70] Cristi Danileț, judecător, Tribunalul Cluj-Napoca.

^[71] Ciprian Coadă, judecător, Curtea de Apel Constanța.

^[72] Raul Alexandru Nestor, judecător, Curtea de Apel Ploiești.

^[73] *Idem*.

^[74] Ionuț Marcu, procuror, Direcția pentru Investigarea Criminalității Organizate și Terorismului.

modalitate nu este posibilă, întrucât numai organele judiciare pot conduce audierea. Aceeași problemă a fost ridicată și de ofiterii de poliție.

Unul dintre ofiterii de poliție^[75] a evidențiat faptul că violul este o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă și pentru care medierea este posibilă. Cu toate acestea, a subliniat că nu poți îndruma părinții unei fete violate de opt ani să îi ceară acesteia să se împace cu făptuitorul. Aceasta nu ar însemna justiție pentru nimeni.

Ofițerul de poliție^[76] din cadrul Serviciului Omoruri a spus că este esențială și etapa din procesul penal în care se are în vedere medierea. Conform acestui respondent, în faza cercetării penale, cei mai mulți minori nu recunosc fapta, întrucât speră să nu fie condamnați, iar a-i pune să se întâlnească cu victimele lor ar însemna revictimizarea celor din urmă.

De asemenea, a declarat că nu există o procedură de lucru cu delincvenții minori și că, după părerea sa, pentru a evita revictimizarea, judecătorii nu ar trebui să audieze copiii, întrucât aceștia au fost deja audiați de poliție și/sau procurori.

Atât expertul din partea Direcției de Prevenire a Criminalității a Poliției Române^[77] cât și cel din partea Agenției Naționale Antidrog (ANA)^[78] au admis că majoritatea copiilor nu știu ce este ilegal. De aceea, și Direcția de Prevenire a Criminalității a Poliției Române, și ANA organizează constant campanii prin care să educe cât mai mulți copii cu privire la comportamentele ilegale sau dăunătoare și la consecințele acestora.

O altă problemă evidențiată de expertul ANA este că, atunci când copiii le solicită ajutorul, în majoritatea cazurilor, specialiștii nu pot obține consimțământul părinților, deoarece copiii nu vor ca aceștia să afle. Similar, situația în care părinții își obligă copiii să meargă la consiliere nu este productivă, întrucât copiii nu vor coopera. Acestea sunt cazuri în care

copiii au nevoie de ajutor, dar nu îl primesc din cauza acestor bariere.

Referitor la școli, pe lângă bine-cunoscutele conflicte dintre copii și cadre didactice, există conflicte generate de părinți pe grupurile de WhatsApp. Tendința a fost remarcată și de experții din cadrul DGASPC care au sarcina de a interveni în școli.

Activitatea desfășurată în școli de unul dintre mediatorii^[79] nu este văzută de Consiliul de Mediere ca fiind mediere reală. I s-a spus că întâlnirile cu 30-40 de persoane într-o ședință sau faptul că nu întocmește contract de mediere reprezintă practici necorespunzătoare. Aceste eforturi de a defini medierea în limite stricte, conform cerințelor Consiliului de Mediere, vin în detrimentul practicii de mediere. De asemenea, a arătat că cursul de mediere pe care l-a parcurs în Franța a fost de 560 de ore, față de cursul de mediere cu durata de 80 de ore la care a participat în România, aceasta însemnând diferențe mari între cunoștințele și abilitățile pe care și le poate însuși un mediator. Respondentul a adăugat că acesta este motivul pentru care mulți mediatorii din România apar și dispar rapid, întrucât disciplina medierii nu se predă aprofundat. Majoritatea știu să aplice legea, dar dacă se confruntă cu un caz în care nu este vorba despre aplicarea legii, nu știu cum să realizeze medierea, a mai spus respondentul.

Un alt mediator^[80] a afirmat că experții care lucrează cu copiii în sistemul de justiție penală, de la avocați, la polițiști, la procurori și la judecători și chiar la mediatorii, nu sunt pregătiți să lucreze cu această categorie de persoane, o problemă ridicată și de alți respondenți. O altă problemă semnificativă legată de lucrul cu copiii în justiție este că nu există echipe multidisciplinare. Această situație a fost evidențiată și de UNICEF. Mediatorul a adăugat că este nevoie de o echipă operativă. Există o discrepanță între persoanele din sistemul judiciar, cum ar fi poliția, parchetele și instanțele de judecată, și persoanele din afara sistemului judiciar, cum ar fi protecția

^[75] Bogdan Trandafir, ofițer de poliție, Serviciul Abuzuri Sexuale, DGPM București.

^[76] Daniel Barbu, ofițer de poliție, Direcția de Investigații Criminalistice, Poliția Română.

^[77] Anca Cușmir, cercetător, Direcția Prevenție, Poliția Română.

^[78] Mona Necula, expert, Agenția Națională Antidrog.

^[79] Bruno Demaille, mediator.

^[80] Ioana Marin, mediator și avocat.

copilului, reprezentanții legali sau chiar avocații. Dacă poliția și parchetele au un canal de comunicare directă, lucrurile nu stau la fel și pentru ceilalți actori. Judecătorul este perceput ca „cel mai bun dintre cei buni” (the best of the best), a spus respondenta, întrucât nimeni nu îl deranjează. În consecință, pentru a putea acționa cu adevărat în interesul superior al copilului, toți acești jucători trebuie să colaboreze. Cum? Prin intermediul unei echipe operative care ar trebui să fie condusă de unul dintre organismele judiciare, consideră mediatoarea.

La fel ca alți respondenți, mediatoarea a subliniat că prea multe organe judiciare audiază copilul pentru aceeași infracțiune, uneori în repetate rânduri, fapt care reprezintă o formă de revictimizare în și prin sine. De asemenea, există conflicte între mediatori și poliție, deoarece unii polițiști consideră că medierea „le fură infractorul”. Acest conflict între mediatori și polițiști se adaugă la cel deja explicat mai sus dintre mediatori și avocați.

După cum s-a menționat mai sus, specialiștii în protecția copilului au ridicat aceeași problemă ca unul dintre mediatori,^[81] anume că unele conflicte din școli sunt generate sau amplificate de părinți pe grupurile de WhatsApp. Mai mult, când li se cere să intervină într-un conflict în școală, mediatorii află că profesorii, dirigințele și directorul și-au format deja o opinie, anume, „să mutăm copilul la altă școală”. De asemenea, specialiștii în protecția copilului consideră că sunt chemați să intervină în școli în faze prea timpurii.

Tot aceștia cred că un conflict trebuie mediat mai întâi la nivel de unitate de învățământ, de toți adulții implicați, inclusiv consilierul școlar, și abia după ce toate eforturile eșuează să fie contactată DGASPC.

Specialiștii în protecția copilului au subliniat și faptul că imaginea lor este de „poliția copiilor”, ceea ce face ca oamenii să se teamă de ei, deși nu au motive. În plus, în majoritatea cazurilor, programul lor de lucru nu se potrivește cu cel al părinților, acesta fiind motivul pentru care copiii nu pot participa uneori în activități, întrucât părinții nu îi pot aduce.

Cea mai mare problemă legată de folosirea medierii sau a oricărei forme de intervenție restaurativă în școli este că nu există suficient personal format în aceste practici care să lucreze în școli. Consilierul școlar^[82] intervievat în acest studiu, format și în practica restaurativă, lucrează în două școli unde învață 1.500 de elevi în total. Respondenta a spus că, în momentul de față, „nu pot spune că mă întâlnesc cu toți copiii”. Acesta nu este un caz unic. De asemenea, a menționat că această situație nu este nouă. Inspectoratul școlar și ministerul cunosc problema, dar tot nu sunt suficienți consilieri școlari. Respondenta a confirmat că în DGASPC problema este similară, fapt care face dificile intervențiile în beneficiul copiilor.

Rezumatul principalelor constatări

În multe cazuri, minorii infractorii pot petrece până la 180 de zile în arest preventiv înainte de a apărea în fața instanței. Dacă nu își permit un avocat, acestor infractori minori li se desemnează un apărător din oficiu. În acest caz, din cauza costurilor, este extrem de improbabil să apeleze la mediere.

Dacă un minor, fie inculpat, fie victimă, apare în instanță împreună cu un adult, fie inculpat, fie victimă, ședințele de judecată trebuie să fie publice. Aceasta este o problemă majoră, în special în cauzele cu copii victime și adulți inculpați, în care cei din urmă pot adresa întrebări victimei.

În general, profesioniștii care lucrează cu copii, cum sunt judecătorii, procurorii și polițiștii, nu au o pregătire specială în lucrul cu copiii. Deși acești

[81] Bruno Demaille, mediator.

[82] Claudia Ștefan, consilier școlar.

specialiști sprijină conceptul Barnahaus, cadrul legislativ românesc trebuie modificat, întrucât, în prezent, doar organele judiciare pot desfășura audierea copilului - audierea fiind desfășurată de mai multe ori, de mai multe organe judiciare. Așadar, este nevoie de o echipă multidisciplinară în cauzele care implică minori.

Profesioniștii din sistemul judiciar nu consideră că medierea este adecvată în cazurile de abuz sexual asupra copiilor sau în situația minorilor aflați în faza cercetării penale. În acest din urmă caz, majoritatea minorilor nu recunosc fapta, întrucât încă speră să nu fie condamnați.

În primii ani după adoptarea **Legii medierii**, multe persoane au căutat ocazia de a intra într-o nouă profesie din care puteau face bani. Acest fapt a condus la transformarea medierii într-o afacere, așa cum este percepută de unii specialiști.

Mediatorii care lucrează în școli sau în comunități au deseori probleme cu Consiliul de Mediere, întrucât practicile lor nu sunt văzute ca respectând dispozițiile **Legii medierii**, cum ar fi obligația de a semna un contract de mediere înainte de începerea activității. Totodată, din lipsa pregătirii profesionale și din cauza birocrăției, sunt foarte puțini specialiști care aplică medierea sau orice alte forme de intervenții restaurative în școli.

2.3. Cele mai bune practici în lucrul cu copiii

Unul dintre judecători^[83] a spus că face tot ce îi stă în putință pentru ca minorii să nu ajungă în sistemul de justiție, și anume, își investește timpul liber în educarea tinerilor elevi pe diferite subiecte legate de lege. Acesta a scris o broșură de educație juridică pentru elevi. În ciuda acestor pași pozitivi, judecătorii nu dispun întotdeauna de infrastructura necesară pentru a audia copilul. Desigur, există alte mijloace pe care le folosesc pentru a crea un mediu cât se poate de prietenos pentru copil. Judecătorii cer publicului să părăsească sala sau lasă cauzele care implică copii la sfârșitul ședinței, astfel încât toți ceilalți

să fi plecat. O altă opțiune este videoconferința. În lipsa unui sistem care să asigure aceste condiții în mod structurat, mare parte din ceea ce se întâmplă depinde de judecător.

Așa cum am arătat mai sus, doi dintre judecători^[84] au subliniat cât de important este ca ofițerul de supraveghere să redacteze încă din faza cercetării penale raportul de evaluare psiho-socială a minorului. Această practică ar spori șansele unui deznodământ mai favorabil copilului, dacă instanța ar vedea că inculpatul a încercat să repare prejudiciul.

Implicarea unui consilier de probațiune încă din faza inițială a urmăririi penale, cu inculpatul chiar supus unei prime măsuri preventive, ar oferi mai multe posibilități medierii. Medierea pe latura civilă care are loc înainte de un anumit moment al unei cauze penale judecate în primă instanță poate produce efecte și pe latura penală, deoarece, dacă instanța de fond vede că daunele au fost reparate până la un anumit termen, judecătorul are posibilitatea să reducă pedeapsa propusă sau chiar să dispună o măsură educativă sub supraveghere.
Raul Alexandru Nestor, judecător, Curtea de Apel Ploiești.

Noul CP și noul CPP stabilesc obligativitatea asistenței juridice pentru copilul victimă. De asemenea, cele două coduri prevăd măsuri asigurătorii suplimentare, dar, din nefericire, CPP nu specifică cine ar trebui să le execute.

Procurorul^[85] a menționat că DIICOT are un parteneriat bun cu DGASPC Sector 1, cele două instituții colaborând foarte bine în procesul de asistare a copilului victimă. În prezent, DIICOT nu dispune de o cameră pentru familie (family room) și se bazează pe partenerii săi pentru desfășurarea audierilor. Procurorul a mai spus că se asigură că minorul este bine chiar și după ce și-a finalizat intervenția, păstrând legătura cu minorul, dar acesta este un efort individual, similar cu cele menționate de judecători.

Ofițerul de poliție^[86] din cadrul Serviciului Abuzuri Sexuale al DGPM București a arătat că, el și colegii

[83] Cristi Danileț, judecător, Tribunalul Cluj-Napoca.

[84] Ciprian Coadă, judecător, Curtea de Apel Constanța și Raul Alexandru Nestor, judecător, Curtea de Apel Ploiești.

[84] Ionuț Marcu, procuror, Direcția pentru Investigarea Criminalității Organizate și Terorismului.

[86] Bogdan Trandafir, ofițer de poliție, Serviciul Abuzuri Sexuale, DGPM București.

săi, iau toate măsurile pentru a reduce revictimizarea. De exemplu, redactează declarația după încheierea audierii. În secțiile de poliție practica nu este aceeași, declarația fiind luată în timpul audierii copilului, situația fiind mai formală, fapt care influențează copilul. Decizia de a proceda altfel, a mai spus ofițerul de poliție, este una individuală, pe care a luat-o după ce a participat în programe de schimb de experiență cu colegi din poliția franceză și din cea britanică în materia abordărilor favorabile copiilor (child-friendly approaches) în activitatea polițienească curentă. Tot pe baza acestor cunoștințe, biroul său nu a desfășurat niciodată audieri cu copii seara, nici cu durată mai mare de 20-30 de minute, nici mai mult de o singură dată. Copiilor li se permite întotdeauna să vorbească în ritmul propriu, fără a li se adresa întrebări care sugerează răspunsul. În cadrul DGPM București, există o cameră specială pentru copii, iar ofițerul de poliție a adăugat că și parchetul are o astfel de cameră specială.

Atunci când lucrează cu copii victime, polițiștii din cadrul Serviciului Abuzuri Sexuale al DGPM București respectă atât ghidul privind audierea copiilor victime ale violenței realizat de FONPC, cât și protocolul internațional NICHHD privind interviul în investigațiile polițienești.

Expertul^[87] ANA a menționat și că, de trei ani, există un protocol de lucru între parteneri aplicabil în cazuri care implică copii consumatori de droguri. Când DGASPC recomandă cazuri, este mai ușor de lucrat cu acei copii, întrucât vin cu acordul părinților, a cărui lipsă poate fi o problemă, după cum am văzut mai sus. Respondenta a adăugat și că ultimele sesiuni din cadrul programului de justiție terapeutică au fost pe tema gestionării emoțiilor și răspunsului la presiunea de grup, cunoștințe care le permit copiilor consumatori sau traficanți de droguri să înțeleagă consecințele acțiunilor lor.

Referitor la cele mai bune practici în mediere, unul dintre mediatori^[88] a declarat că lucrează întotdeauna cu alți specialiști, în funcție de problemele apărute în

timpul medierii. De exemplu, în școli, conlucrează cu consilierii școlari, iar dacă medierea implică aspecte medicale, colaborează cu un medic și așa mai departe.

După cum s-a menționat mai sus, un alt mediator^[89] a subliniat faptul că are întotdeauna grijă ca minorul să fie cât se poate de mult parte în procesul de mediere. Respondenta a observat un nivel de interes semnificativ față de mediere în cauze care au ca obiect dispute familiale. Medierea în materie de familie creează obiceiul dialogului, a adăugat respondenta.

Când vorbesc despre divorț, mă refer la toate aspectele accesorii importante, nu doar la despărțirea soților, pentru că este ok, își vor reface viața. Dar în ceea ce privește responsabilitățile, implicațiile vieții de cuplu, trei copii... Nu este nimic de reglat în instanță cu privire la acestea. Trebuie reglate prin mediere, întrucât ceea ce decizi azi s-ar putea să nu mai fie valabil peste zece ani. Când te desparti de soț/soție, trebuie să începi să construiești ca părinte, deoarece vor exista momente [...] în care se schimbă condițiile [pentru copiii tăi], și se schimbă viața, se schimbă viața copilului tău, iar tu trebuie să ai obiceiul dialogului cu fostul soț până când copilul devine adult. Acest obicei poate fi format prin mediere. Ioana Marin, mediator și avocat.

Respondenta a adăugat că ar trebui să existe mecanisme pe baza cărora specialiștii să colaboreze în abordări multidisciplinare pentru a găsi soluții la problema actuală a audierii repetate a copiilor.

Expertul^[90] din partea Avocatului Copilului a subliniat faptul că la nivelul fiecărei curți de apel există un specialist în drepturile copilului care ar putea reprezenta minorii în instanță, ceea ce ar permite Avocatului Copilului să se ocupe de cazuri din alte părți ale României.

Specialiștii din cadrul DGASPC Sector 6 au evidențiat faptul că, dacă s-ar lucra în echipe de caz formate din doi oameni, ar fi posibilă o mai bună supraveghere și, astfel, s-ar obține rezultate mai bune în lucrul cu copiii.

^[87] Mona Necula, expert, Agenția Națională Antidrog.

^[88] Bruno Demaille, mediator.

^[89] Ioana Marin, mediator și avocat.

^[90] Robert Trușcă, expert, Avocatul Copilului.

^[91] Claudia Ștefan, consilier școlar.

Completarea serviciilor cu cele oferite de ONG-urilor este crucială pentru succesul intervențiilor.

Consilierul școlar^[91] este, de asemenea, obișnuit să conlucreze cu alte servicii. În intervențiile pe care le întreprinde, când consideră că ar fi de ajutor, respondentă sugerează copiilor diverse servicii sau specialiști. Respondenta a menționat faptul că organizarea cercurilor restaurative cu participarea părinților s-a dovedit benefică.

Lucrul cu adulții reprezintă o provocare ceva mai mare. Copiii înțeleg mai repede și se împacă mai repede. În cercurile restaurative, chiar și părinții sunt mai cooperanți. Dacă la început vin puși pe scandal, faptul că îi pun să se așeze în cerc îi descurajează să își impună punctul de vedere. Claudia Ștefan, consilier școlar.

Ceea ce adaugă experta este încurajator. Deși sunt puțini comparativ cu numărul copiilor cu care lucrează în școli (circa 200 de consilieri în București și câte 30 în fiecare județ), consilierii școlari par a fi foarte bine organizați: CMBRAE în București și CJRAE în județe. Ei se întâlnesc periodic pentru a face schimb de bune practici și a soluționa cazuri dificile.

Rezumatul principalelor constatări

Este încurajator faptul că există inițiative personale ale mai multor specialiști (mediatori, polițiști, procurori și judecători) menite să servească mai bine copiii. Acești specialiști se îngrijesc ca minorii să aibă o voce în procesul de mediere, să nu fie audiați mai mult decât este necesar în procedurile penale sau să nu fie expuși revictimizării în instanțele de judecată.

La fel de pozitiv este să observăm faptul că unele instituții folosesc ghiduri și protocoale, inclusiv cooperarea cu alți specialiști, pentru a lucra mai bine cu copiii.

2.4. Cursuri de formare în materia justiției restaurative și/sau protecției copilului

Judecătorii au fost de acord că nu mai sunt disponibile la fel de multe cursuri de formare continuă cum erau cu zece ani în urmă. Unul dintre judecători^[92] a menționat că, în ultima vreme, a participat la unele cursuri oferite de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării pe teme cum sunt traficul de ființe umane, egalitate de șanse și pe alte subiecte legate de discriminare. Un alt judecător^[93] a adăugat că a participat la un curs de JR organizat în 2004 de Tdh, dar numărul cursurilor de formare într-adevăr a scăzut după 2014 (de la intrarea în vigoare a noilor coduri). Ca magistrați, au obligația de a se pregăti continuu. INM propune trei cursuri de formare continuă pe an. Foarte puține dintre aceste programe se referă la justiția în cauze cu minori sau la alternative la sistemul de justiție penală. Cursurile oferite de INM se referă mai mult la noile instituții înființate în sfera justiției. Magistrații se înscriu la cursurile disponibile, iar cei selectați pentru anul în curs nu vor fi aleși în anul următor, pentru a permite și altor colegi să participe la aceste cursuri. După cum a spus procurorul,^[94] „le prinzi, sau nu”.

Unul dintre ofițerii de poliție^[95] a spus că, la nivelul poliției, există una sau două inițiative de formare profesională pe an care se referă la lucrul cu minorii, dar sistemul pare a fi foarte asemănător cu cel descris de magistrați. Cererea vine de la nivel central și sunt identificați unul sau doi specialiști din cadrul serviciilor relevante pentru a participa la aceste cursuri. Cu toate acestea, participanții transmit colegilor cunoștințele și competențele dobândite.

În 2015, DGPM București a participat la un schimb de experiență cu poliția franceză și cea britanică cu scopul de a dezvolta mecanisme adecvate lucrului cu copiii, a menționat ofițerul de poliție^[96] Recent, în februarie 2020, DGPM București a participat la un alt schimb de experiență la Ambasada Regatului Unit în România. Participanții urmează să transmită lecțiile învățate colegilor lor din secțiile de poliție. Din 2017,

^[92] Cristian Coadă, judecător, Curtea de Apel Constanța.

^[93] Raul Alexandru Nestor, judecător, Curtea de Apel Ploiești.

^[94] Ionuț Marcu, procuror, Direcția pentru Investigarea Criminalității Organizate și Terorismului.

^[95] Daniel Barbu, ofițer de poliție, Direcția de Investigatii Criminalistice, Poliția Română.

^[96] Bogdan Trandafir, ofițer de poliție, Serviciul Abuzuri Sexuale, DGPM București.

DGPM București folosește protocolul internațional de interviu (NICHD) ca parte a practicii internaționale.

Expertul^[97] ANA a spus că, nu mai demult de un an, unii dintre specialiștii din instituție au fost formați în lucrul cu copiii de colegi din cadrul Tdh și DGASPC Sector 6. Pe lângă aceste cursuri, susținute de parteneri externi, specialiștii care lucrează cu copiii consumatori de droguri se întâlnesc periodic într-un grup metodologic pentru a discuta bune practici și provocări.

Unul dintre mediatori^[98] a absolvit de curând un program de master în probațiune cu elemente privind alternativele la sistemul de justiție. Programul a cuprins și JR, a menționat respondentul.

Un alt mediator^[99] a spus că, după ce a devenit mediator autorizat, în 2001, a căutat în permanență să își îmbunătățească cunoștințele în domeniu. Cu doi ani în urmă, a participat la un curs în materia drepturilor copilului oferit de Tdh în cadrul programului Curtea Drepturilor Copilului; în 2017, a participat la un curs multidisciplinar susținut de INM.

Așa cum au declarat anterior, pentru mediatori provocarea este că, pentru a se perfecționa profesional permanent, trebuie ei înșiși să investească în diferite cursuri sau în participarea la conferințe, întrucât nu există o ofertă generală de formare pentru nevoile lor de calificare. Aceasta este însă o provocare și pentru alte categorii de profesioniști, cum ar fi consilierii școlari, asistenții sociali sau psihologii din sistemul de protecția copilului.

Avocatul Copilului a format un parteneriat cu UNICEF pentru susținerea unei serii de cursuri în materia protecției copilului, cursuri adresate specialiștilor din cadrul Avocatului Poporului din România. Anul acesta, sunt organizate două sesiuni, a precizat expertul^[100] din partea Avocatului Copilului.

Specialiștii din cadrul DGASPC Sector 6 urmează cursuri de formare profesională oferite de terți. Cu doi ani

în urmă, Save the Children a format specialiști din mai multe DGASPC-uri. În plus, la fel ca ofițerii de poliție, se bazează pe schimburile de informații și experiență cu colegii cu privire la cazuri specifice.

Se pare că pregătirea în JR pe care a urmat-o în 2012 consilierul școlar^[101] interviuat în acest studiu i-a fost foarte utilă în activitatea profesională. Conform respondentei, la curs au participat 20-30 de colegi și, cel mai probabil, și ei aplică aceste metode în activitatea lor din școli. Respondenta este deopotrivă calificată ca psihoterapeut, în urma absolvirii unui curs pe care l-a plătit ea. În plus, consilierii școlari au obligația profesională de a participa la cel puțin un curs pe an, ca parte a strategiei de dezvoltare profesională personală.

Psihologul^[102] interviuat este un alt exemplu de profesionist care a beneficiat de cursuri de formare oferite de prestatori din străinătate în domeniul practicilor restaurative.

Rezumatul principalelor constatări

Practicienii au menționat următoarele cursuri la care au participat:

- Institutul Național al Magistraturii oferă magistraților trei programe de formare continuă pe an. Foarte puține dintre aceste programe se referă la justiția în cauze cu minori sau la alternative la sistemul de justiție penală;
- Academia de Poliție oferă ofițerilor de poliție unul sau două cursuri anual; nu întotdeauna acestea au ca subiect lucrul cu minorii;
- Serii de cursuri în materia drepturilor copilului oferite de UNICEF experților din cadrul Avocatului Copilului; două cursuri planificate pentru 2020;
- Schimb de experiență între ofițeri de poliție la Ambasada Marii Britanii în România cu privire

^[97] Mona Necula, expert, Agenția Națională Antidrog.

^[98] Bruno Demaille, mediator.

^[99] Ioana Marin, mediator și avocat.

^[100] Robert Trușcă, expert, Avocatul Copilului.

^[101] Claudia Ștefan, consilier școlar.

^[102] Izabella Kaska, psiholog.

la abordările adecvate copiilor (child-friendly approaches) în cazuri de abuz sexual, în februarie 2020;

- Curs de formare susținut în 2019 de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării cu privire la fenomenul traficului de ființe umane, la egalitatea de șanse și la alte subiecte legate de discriminare;
- Curs de formare pe tema lucrului cu copiii consumatori de droguri pentru experții din cadrul Agenției Naționale Antidrog susținut de Terre des hommes și Save the Children România în 2019;
- Curs multidisciplinar pentru specialiștii din sistemul de justiție penală susținut în 2017 de Institutul Național al Magistraturii;
- Schimb de experiență cu poliția franceză și cea britanică în materia mecanismelor adecvate copiilor în activitatea polițienească, în 2015.
- Curs în materia drepturilor copilului pentru specialiștii care lucrează cu copii, susținut de Terre des hommes în 2014 în cadrul programului Curtea Drepturilor Copilului.
- Curs în materia JR adresat consilierilor școlari susținut de Centrul pentru Resurse Juridice în 2012;
- Curs în materia JR susținut de Terre des hommes în 2004;
- Serie de cursuri de formare în materia drepturilor copilului adresate experților din serviciile sociale, susținut de Save the Children;
- Curs de formare în materia JR susținut de formatori internaționali pentru specialiști români;
- Schimb de informații între colegii (peer-to-peer) la nivelul poliției și serviciilor sociale.

3. Copii

3.1. Opiniile copiilor cu privire la justiția restaurativă

În discuțiile cu copiii de liceu, folosind cartonașele Dixit, aceștia au menționat **drepturile** de a își identifica vocația sau talentul ori de a fi ajutați să fie fericiți în permanență. Au mai indicat afecțiunea pe care un părinte o are pentru copiii săi, implicând nevoia de a fi îngrijiți. De asemenea, au menționat nevoia de a li se permite să își exprime dorințele sau opțiunile și de a reuși în viață. O fată a ales un cartonaș Dixit care reprezenta o femeie mai în vârstă jucăușă și a spus că este esențial să rămâi copil, deoarece „copilăria este cel mai frumos moment al vieții”.

Copiii din centrul de detenție^[103] au fost mai puțin dispuși să folosească detalii când au vorbit și s-au referit mai mult la nevoia de a fi ascultați și ajutați. Totodată, au evidențiat nevoia de a se distra, arătând faptul că participarea la activitate (focus grup) îi face fericiți și le aduce „pace” și „lumină”. De asemenea, au exprimat nevoia de a fi tratați ca și copiii, dar și de a fi respectați, înțeleși și de avea șansa la o educație mai bună.

Niciunul dintre copiii consultați **nu au** auzise de JR, concluziile de mai jos fiind bazate pe opiniile exprimate de aceștia după vizionarea video-ului The Woolf Within. Filmul prezintă poveștile lui Will, victima unei tâlhării, și a lui Peter, făptuitorul, precum și parcursul lor în participarea la o ședință de JR.

Imediat după vizionarea filmului, copiilor li s-a cerut să își exprime **sentimentele**. Elevii de liceu au vorbit despre armonie și despre faptul că oamenii se pot ajuta reciproc; chiar dacă Will fusese jefuit, era un om bun și l-a ajutat pe Peter. Au mai arătat că Peter „a ieșit din întuneric la lumină” și că poate să „evolueze” cu ajutorul lui Will. De asemenea, au spus că oamenii se pot schimba, dar au nevoie de norocul de a întâlni oamenii buni care îi pot ajuta să se schimbe în bine; Will este un om chiar mai puternic decât Peter, deoarece s-a oferit să ajute.

^[103] Focus grup cu șase minori din Centru de detenție Tichilești, Brăila.

Copiii din centrul de detenție au simțit că ședințele restaurative încurajează discuțiile și dezvoltarea, că în astfel de întâlniri ar putea să ceară iertare victimei. De asemenea, au menționat faptul că „un om rău poate merge pe urme bune” și că este bine să înveți din greșeli. Totodată, au simțit că Peter a învățat și că s-a reabilitat, iar Will este un om bun care i-a dat lui Peter a doua șansă. Au adăugat că, la începutul filmului, au crezut că Peter și Will vor ajunge să se bată din nou, dar văzând o situație opusă, unul dintre copii a spus că „poate că acum am fi fost afară”, referindu-se că dacă ar fi participat la o ședință de JR, ar fi avut același rezultat.

Întrebați ce părere au despre o **ședință de justiție restaurativă**, elevii de liceu au spus că este folositoare, dar depinde pentru ce infracțiune. Au considerat că ar fi dificil să se organizeze o ședință de JR în cazul unui omor, întrucât depinde de cultură și de victimă. Copiii din centrul de detenție au exprimat aceeași preocupare, anume că JR nu pare posibilă în România, deoarece „este greu cu românii”, referindu-se la faptul că, după părerea lor, românii sunt mai degrabă în favoarea pedepselor decât a alternativelor la privarea de libertate.

Discutând despre **nevoile lui Peter și ale lui Will**, elevii de liceu au considerat că Will are nevoie să își depășească temerile, iar Peter are nevoie să lase trecutul în urmă. Copiii din centrul de detenție au fost puțin mai specifici, spunând că nevoile lui Will sunt de a își apăra familia, de a reduce probabilitatea de a deveni din nou victimă și de a își depăși teama. Nevoile lui Peter sunt de a își construi o familie, de a nu mai consuma droguri și de a avea bani.

Întrebați dacă astfel de metode pot fi **folosite cu copiii**, elevii de liceu au spus da, în timp ce copiii din centru au spus nu. Celor din urmă le era teamă de răzbunare.

Ambele grupuri de copii au considerat că este mai ușor ca astfel de ședințe restaurative să aibă loc dacă părțile se cunosc, deoarece „au un trecut împreună” și „știi cu cine stai de vorbă”, consideră liceenii. Copiii din centru au spus că, în acest caz, cealaltă parte „te poate ajuta” sau își poate „retrage plângerea”.

Elevii de liceu cred că, pentru a avea o ședință de JR în condiții de siguranță, este nevoie de un facilitator care este un bun psiholog, de un mediu plăcut, de reguli clare și de un set de întrebări prestabilite (script). Tot aceștia nu cred că participarea părinților este de folos în astfel de întâlniri care privesc copiii. Elevii au adăugat că părinții ar crea dispute între ei și ar transforma conflictul să fie despre ei. Copiii au optat să aibă un prieten ca susținător.

De asemenea, copiii consideră că statul, fie prin Ministerul Educației, fie prin Ministerul Justiției, ar trebui să organizeze astfel de ședințe și să suporte costul acestora.

În cadrul acestui studiu, au avut loc două consultări cu elevi de liceu. Una dintre discuții, adresată mai sus, a avut la bază filmul.^[104] Același format a fost folosit și în cazul copiilor din centrul de detenție. A doua consultare^[105] a avut la bază un studiu de caz (anexa 3). Studiul de caz este o poveste în trei părți a făptuitorului (Jason), a victimei (David), a ședinței de JR și a susținătorilor părților. Textul distribuit inițial a fost trunchiat. Apoi a fost distribuit în integralitate, dezvăluind imaginea de ansamblu. Ulterior, au avut loc discuții pentru a afla opiniile copiilor despre studiul de caz.

La început, copiii au subliniat că este important să afle și despre David, întrucât primiseră informații doar despre Jason. Întrebați care a fost cea mai severă pedeapsă dintre cele primite de Jason, copiii au răspuns „ar fi putut fi închisoarea”. De asemenea, au subliniat că este esențial ca Jason să cunoască detaliile privind vătămarile suferite de David, fiind posibil în caz contrar ca (Jason) să fie supărat doar pentru că a fost prins.

Întrebați la ce cred că se gândește David, răspunsul a fost că, probabil, se gândește la cel care l-a agresat și că se întreabă „de ce eu”? Lui David i-ar fi de folos să afle mai multe despre Jason, deoarece David l-ar vedea ca fiind o ființă umană care a greșit. Cu toate acestea, copilul care a spus acest lucru a adăugat că, dacă ar fi fost în locul lui David, nu ar fi dorit să îl întâlnească pe Jason.

[104] Focus grup cu cinci liceeni și unii dintre membrii Comitetul consultativ al copiilor al Terre des hommes.

[105] Focus grup cu cinci liceeni și unii dintre membrii Comitetul consultativ al copiilor al Terre des hommes - unii dintre aceștia au participat și în primul focus grup.

Întrebați despre mamele personajelor, care au participat la ședința de JR ca susținători, copiii au spus că amândouă erau îngrijorate, dar că au simțit că mamele erau mai preocupate de pierderile în bani decât de daunele fizice sau emoționale.

Copiii au considerat că, după ședința de JR, Jason a „înțeles cu adevărat inconștiența acțiunilor sale”. Au arătat și că Jason trebuie „reintegrat în comunitate”. Totodată, au spus că Jason trebuie să găsească o cale de a îl despăgubi pe David, de exemplu, găsindu-și un loc de muncă și dându-i veniturile obținute lui David pentru cheltuielile medicale sau sprijinindu-l pe David în recuperarea fizică.

Rezumatul principalelor constatări

Niciunul dintre copiii consultați nu mai auzise de JR și, după ce au aflat despre această practică, copiii au fost

de acord că încurajează discuțiile și dezvoltarea. Copiii au considerat și că ședința de justiție restaurativă este utilă, dar depinde de ce infracțiune este vorba. În timp ce elevii de liceu au considerat că JR este benefică pentru copii, copiii din centrul de detenție au fost mai rezervați, temându-se de răzbunare.

Copiii consultați în acest studiu consideră că ar fi mai ușor să se aplice JR în cazuri în care părțile se cunosc, deoarece au un trecut împreună și știu cum să comunice una cu cealaltă.

Elevii de liceu au menționat că, pentru a avea o ședință de JR adecvată, este nevoie de un facilitator care este un bun psiholog, de un mediu plăcut, de reguli clare și un set de întrebări prestabilite (script).

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

După cum a arătat majoritatea respondenților, românii par a fi tributari unui anumit tip de educație care îndrumă oamenii către instanțe, atunci când are loc un conflict sau o infracțiune. Mulți specialiști au evidențiat importanța introducerii timpurii a unor cursuri pe tema statului de drept și a diferitelor răspunsuri la conflicte și infracțiuni necesare pentru a crea o societate echitabilă, mai deschisă față de soluționarea alternativă a conflictelor și de justiție restaurativă.

Se pare că principiile medierii aplicate în România trebuie redefinite pe baza principiilor practicilor restaurative, ceea ce înseamnă orientarea puternică către repararea în cea mai mare măsură posibilă a daunelor provocate de o infracțiune sau de un conflict. Sistemul actual de mediere nu se conformează întru-totul acestor principii.

De asemenea, specialiștii trebuie să învețe că lucrul cu copiii este în sine un domeniu nou de competență. Majoritatea specialiștilor nu diferențiază clar particularitățile de lucru cu copii de cele de lucru cu adulți.

Adaptarea medierii la standardele internaționale de practici restaurative și pregătirea specialiștilor pentru a lucra cu copiii ar putea fi legate de formarea echipelor multidisciplinare. Multe dintre persoanele

consultate în această cercetare au remarcat că specialiștii nu lucrează unii cu alții foarte mult și că nu există conceptul de echipă multidisciplinară sau interdisciplinară. Unul dintre profesioniștii intervievați a dat un exemplu în care diferiți specialiști au început să colaboreze și și-au înțeles reciproc modalitățile de lucru abia după ce au participat împreună la un curs care a constituit o experiență nouă și importantă.

Un alt expert a mers chiar și mai departe proiectând o echipă operativă, după cum o denumea, condusă de un organ judiciar, preferabil parchetul, și alcătuită din toți specialiștii sau instituțiile care se ocupă de un caz care implică un copil.

Echipa Operativă trebuie să fie obligatorie în cazurile cu copiii victime, pentru a putea trece de la „uneori, protejăm infractorii mai mult decât victimele”, după cum a spus un expert, la abordarea bazată pe „interesul superior al copilului” conform **Legii privind protecția copilului**.

În aceeași măsură, copiii delincvenți sunt ignorați. După cum a descris foarte bine un respondent, dacă un consilier de probațiune ar fi implicat într-o etapă timpurie a urmăririi penale, rezultând în dispunerea unei prime măsuri preventive împotriva minorului,

posibilitățile de mediere s-ar multiplica. Un judecător a atras atenția asupra faptului că deși o măsură educativă nu este un factor de recidivă, această măsură rămâne în cazierul judiciar. Reabilitarea de drept elimină din cazier o condamnare la închisoare, dar nu o măsură educativă. În consecință, măsura educativă rămâne în cazierul judiciar al minorului. Copilul nu va fi niciodată reabilitat, iar cazierul său nu va fi niciodată șters. De aceea sunt importante măsurile dispuse împotriva delincvenților de 15-16 ani.

Dacă s-ar avea în vedere astfel de abordări multidisciplinare, poate că nu ar mai exista dispute între specialiști. După cum am constatat în cadrul studiului, se pare că există trei tipuri de conflicte interdisciplinare. Cele dintre mediatori și avocați, cele dintre mediatori și poliție și cele dintre mediatorii acreditați conform **Legii medierii** și cei definiți conform Clasificării ocupațiilor din România.

Se pare că există două tipuri de mediatori: cei care lucrează mai ales în justiție, ocupându-se de cauze civile și/sau penale, și cei care lucrează mai ales în comunități, de cele mai multe ori în școli. De asemenea, este clar că diferiți specialiști aplică diverse practici restaurative în diferite contexte. În comunități și școli se desfășoară cercuri restaurative ori se oferă servicii de mediere victimă-făptuitor fie în școli, fie în sistemul de justiție penală (mediere penală), în faza de urmărire penală și în cea a procesului penal, înainte de pronunțarea sentinței. De asemenea, în managementul de caz, există grupul decizional familial (decision-making group). Aceste practici prezintă particularități, în funcție de cine și în ce contexte le oferă.

Atâta vreme cât în Legea medierii există un singur articol care se referă la minori (art. 68 alin. 2), este clar că justiția restaurativă (sau medierea penală, cum este în general cunoscută în România), nu se preocupă în mod special de copiii victime. În general, intervențiile dedicate copiilor se leagă de modul în care aceștia pot beneficia mai bine de actualul sistem de justiție, fără a se preocupa de crearea unor alternative noi, care ar putea poate să răspundă mai bine nevoilor acestora.

Bunele practici observate sunt eforturile depuse individual de profesioniști pentru a deservi cel mai bine copiii, în absența unor intervenții instituționale structurale. Aceste eforturi sunt admirabile, dar, din nefericire, nu sunt sustenabile.

O problemă majoră care trebuie rezolvată în viitorul imediat este că un copil victimă poate fi audiat de mai multe ori, de mai mulți specialiști. Conform legii, audierea poate fi realizată de organele judiciare, iar toate acestea, poliție, parchete și instanțe de judecată, ascultă copilul în procedurile judiciare penale. Save the Children lucrează în prezent la implementarea conceptului Barnahaus în București, ceea ce ar permite audierea copiilor o singură dată, doar de către un psiholog. Aceasta este o inițiativă promițătoare, dar nesuținută prin lege. Legislația actuală ar trebui modificată astfel încât să permită facilitarea audierii copilului în condiții mai bune.

Cursurile oferite specialistilor la nivel instituțional sunt puține. Sursele cele mai des utilizate de specialiști pentru însușirea unor noi modalități de lucru sunt oferite de terțe părți din țară sau din străinătate. Cursurile de formare în domeniul medierii sau practicilor restaurative nu cuprind componente clare referitoare la lucrul cu copiii. Aceste neajunsuri pot fi însă depășite prin viitoare inițiative relevante. Așa cum a afirmat unul dintre experții locali, pentru ca aceste cursuri să fie eficiente, trebuie în primul rând să fie asimilate ca parte a perfecționării profesionale continue și, în al doilea rând, trebuie integrate în curriculumurile diferitelor instituții sau institute (Institutul Național al Magistraturii, Academia de Poliție, Institutul Național Pentru Formarea Avocaților, Consiliul de Mediere etc.).

Se pare că este la fel de important să li se explice tuturor specialiștilor că sunt situații în care medierea nu trebuie să aibă loc doar pentru că se poate. Medierea trebuie folosită de la caz la caz. Uneori, reticența față de această practică vine din observarea unor cazuri de mediere care nu dau rezultate, fie pentru că sunt tranzacționale, fie pentru că nu respectă principiile restaurative. Justiția restaurativă este un instrument puternic atâta vreme cât principiile sale sunt aplicate cu acuratețe. Pregătirea temeinică, mediatorii bine formați, atenția față de aspectele de siguranță și măsurile de asistență post-mediere sunt factori importanți.

Copiii sunt deschiși față de ideea justiției restaurative, deși este discutabil dacă, în eventualitatea în care ar fi victime, ar mai dori să își întâlnească agresorul. Ceea ce reiese clar este că minorul are nevoie ca specialiștii să aplice abordări personalizate, deoarece, așa cum a spus un expert, „Fiecare copil are povestea lui”.

Recomandări

Pe baza analizei literaturii de specialitate și interviurilor, propunem următoarele recomandări corelate direct cu legislația actuală și cu lacunele acesteia:

- Lărgirea sferei de aplicare a medierii și practicilor restaurative în **Legea medierii** la toate tipurile de infracțiuni, nu doar la cele la care sunt posibile retragerea plângerii prealabile și împăcarea părților;
- În această privință, soluția optimă este actualizarea constantă „din mers” a unei legi, folosind lecțiile învățate din practică pentru a acoperi lacunele legislative;
- Introducerea în lege a formularelor de evaluare pentru a urmări eficiența medierii;
- Importanța unei echipe multidisciplinare formate din poliție, parchet, instanță, serviciul de probațiune, serviciile sociale și mediatori în cadrul unui birou operativ, care să instrumenteze cauzele în care sunt implicați minori victime sau delincvenți;
- Adoptarea unei clarificări care să distingă între cazurile de mediere cu minori și cele cu adulți; servicii restaurative accesibile în întreaga țară, unde unii practicieni sunt formați să aplice metode restaurative în lucrul cu copiii afectați de infracțiuni;
- Posibilitatea includerii membrilor comunității în procesul de mediere în cauze cu minori, așa cum se procedează în țările din vest; implicarea comunității este importantă deoarece, pe de o parte, oferă sprijin suplimentar victimelor și, pe de altă parte, ajută infractorii să se reintegreze, procedura medierii devenind astfel întru-totul restaurativă;
- Introducerea în lege a unei prevederi conform căreia medierea poate avea loc în orice fază a procesului penal, așa cum se întâmpla la început;
- Servicii restaurative și de mediere accesibile și gratuite pentru tineri și adulți;
- Introducerea conceptelor juridice și principiilor restaurative în cursurile predate în învățământul primar;
- Modificarea legislației astfel încât copilul să poată fi audiat o singură dată și doar de către un psiholog/specialist în protecția copilului, pe baza conceptului Barnahaus;
- Introducerea raportului de evaluare a copilului delinvent în fazele timpurii ale cercetării penale;
- Actualizarea standardelor ocupaționale pentru toate profesiile de mediator din Clasificarea ocupațiilor din România;
- Asimilarea cursurilor de perfecționare continuă în materia justiției juvenile prin metode restaurative în curriculumurile Institutului Național al Magistraturii, Institutului Național Pentru Formarea Avocaților, Consiliului de Mediere și Academiei de Poliție;
- Campanii de conștientizare cu privire la mediere adresate specialiștilor și publicului larg;
- Organizarea frecventă a unor cursuri, seminare și conferințe interdisciplinare pe tema justiției pentru minori prin metode restaurative.

BIBLIOGRAFIE

Cărți, articole și rapoarte

- Bălan, A. (2011). 'Juvenile justice in Romania. From best practices to institutions and procedures' in *Romanian Journal of Sociology* nr. 1-2, p. 51-64. București. Sursa: <http://journalofsociology.ro/wp-content/uploads/2014/11/Full-text-pdf.29.pdf>
- Balica, E. (2012). *Analysis of the application of strategies to prevent and combat violence in schools - Case study. Commission of the prevention of bullying.*
- Poliția Municipiului București și Inspectoratul Școlar al Municipiului București - *Unde nu-i lege, nu-i tocmeală* - <http://online.fliphtml5.com/ozet/bpxk/>
- Dorin, I. & Dorin, P. (2018). *Procesul de mediere, conflict - comunicare - acord.* Ed. Universitaria, București.
- Niță, N. (2017). „Considerații privind justiția restaurativă pentru minori în România” în *Acta Universitatis George Bacovia Juridica - Vol 6, ediția 2/2017.* Sursa: http://www.ugb.ro/Juridica/Issue12ROEN/5._Justitia_restaurativa_pentru_minori_din_Romania.NN.RO.pdf
- O'Mahony, D. & Doak, J. (2017). *Reimagining restorative justice. Agency and accountability in the criminal process.* Oxford and Portland, Oregon. Hart Publishing.
- Bălan, A. (2016). „Juvenile justice in Romania - Reform trends, legal aspects, sentencing practice and imprisonment trends” în *Revista de Estudios de la Justicia*, no. 25. Sursa: <https://tinyurl.com/y27a8hft>
- Paroșanu, A., Balica, E. & Bălan, A. (2013). *Mediation in penal matters in Romania.* Evaluation study and perspectives Editura C.H. Beck, București.
- Rădulescu, S. & Dâmboeanu, C. (2008). „Evaluări privind eficacitatea implementării justiției restaurative în România” în *Revista Româna de Sociologie*, serie nouă, anul XIX, nr. 1-2, p. 109-138, București. Sursa: <http://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr1-2-2008/05-Radulescu.pdf>

- Rădulescu, S., Banciu, D., Dâmboeanu C. & Balica, E. (2004). 'Assessment of restorative justice pilot project developed in Bucharest and Craiova' în *HURIDOCS*.
- Save the Children Romania (2011). 'Consultations with children and professionals within the project JUST', în *Annual Report 2011*. Sursa: <https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/files/f6/f61fd0f8-06a3-4749-b4e4-af-5f75b09d07.pdf>
- Szabo, A. (2010). „De la justiție restaurativă la practici restaurative: aplicabilitate în sfera asistenței sociale” în *Revista de asistență socială* nr. 1/2010. Sursa: https://www.academia.edu/5745020/De_la_justiție_restaurativă_la_practici_restaurative_Aplicabilitate_în_sfera_asistenței_sociale_From_Restorative_Justice_to_Restorative_Practices_Applicability_in_the_Field_of_Social_Work_
- Federația Organizațiilor Neguvernamentale Pentru Copil - FONPC (2017). *Ghid metodologic privind audierea minorilor victime ale violenței* - http://www.fonpc.ro/downloads/programe/model-interventie-multidisciplinara/Ghid_audierea_minorilor_victime_violenței.pdf
- (UNICEF, 2016) *Country analytical report. Children's access to justice*. TransMonEE
- UNICEF, Agenția Națională Antidrog și Asociația Română AntiHIV (2018). *Metodologia de lucru cu adolescenții la risc și consumatori de droguri* - <http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Metodologia-de-lucru-cu-adolescenții-la-risc-și-consumatori-de-droguri.pdf>
- UNICEF și Centrul pentru Jurnalism Independent. *Ghid de bune practici privind relatările cu și despre copii* - <http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Ghid-de-bune-practici-privind-relatarile-cu-si-despre-copii.pdf>
- Zecheru, N. (2013). *Medierea unor conflicte de natură penală, alternativă pentru modernizarea sistemului judiciar*. Editura Ministerului Afacerilor Interne, București. Sursa: <https://promediere.files.wordpress.com/2017/04/medierea-unor-conflicte-dde-natura-penala.pdf>

Legislație

- Lege pentru modificarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului
- Parchetul General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - Comunicat din 7 octombrie 2019 - Propunere de modificare legislativă pentru combaterea furtului
- Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri
- Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator cu modificările aduse de Legea nr. 154/2019
- Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor
- Legea nr. 217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței în familie
- Legea nr. 221/2019 pentru modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011 privind violența psihologică - bullying

- Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului
- Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane
- Strategia națională de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2015-2019
- Ordonanța de urgență nr. 24/2019 pentru modificarea și completarea Legii nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor
- Curtea Constituțională a României - Decizia 266/2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 200 din Codul de procedură civilă, precum și celor ale art. 2 alin. (1) și (12) și art. 601 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator
- Curtea Constituțională a României - referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, în interpretarea dată prin Decizia nr. 9 din 17 aprilie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție
- Înalta Curte de Casație și Justiție - Decizia 15/2019 privind examinarea sesizării formulate de Curtea de Apel Galați, Secția contencios administrativ și fiscal în vederea dezlegării unei chestiuni de drept
- Înalta Curte de Casație și Justiție - Decizia 33/2019 privind examinarea recursului în interesul legii formulat de Avocatul Poporului ce face obiectul Dosarului nr. 2.023/1/2019

ANEXA 1

Studiu de caz 1 - Centrul experimental de justiție restaurativă București

Context: În februarie 2004, centrul experimental de JR București a preluat de la Judecătoria Sectorului 4 o cauză care implica cinci persoane (patru inculpați și o victimă) și o infracțiune cunoscută în **Codul Penal** de la acea vreme ca „loviri și alte violențe”.

Conform declarațiilor de la dosarul cauzei, în septembrie 2003, victima S.M., în vârstă de 35 de ani, a plecat din apartamentul său să discute cu un băiat, N.M., care îl agresase fizic pe fiul în vârstă de 16 ani al victimei. N.M. era însoțit de mai mulți prieteni. După un schimb de vorbe grele, companionii lui N.M. au început să îl lovească pe S.M. cu pumnii, cu picioarele și cu bâte de baseball pe care băieții le aveau în mașină. În timpul conflictului, victima, încercând să se apere, a apucat bâta de baseball a unuia dintre băieți și, din greșeală, a lovit parbrizul unei mașini marca BMW care aparținea unuia dintre agresori. După bătaie, victima a depus la poliție plângere împotriva agresorilor.

În investigația poliției au fost identificați următorii făptuitori: P.M. (21 ani), C.M. (20 ani), U.C.F. (19 ani), și M.M.R. (19 ani). Băiatul N.M. cu care voise inițial să discute S.M. nu a fost implicat în conflict, prietenii săi fiind cei care s-au comportat agresiv. Victima a

suferit leziuni pentru care specialiștii de la Institutul de Medicină Legală au estimat că sunt necesare trei-patru zile de îngrijiri medicale. De asemenea, după ce a spart geamul mașinii, S.M. a fost amendat cu suma de 3.500 lei (aproximativ 100 de euro) de Parchetul de pe lângă Judecătoria Sectorului 4.

Evaluarea psiho-socială a cazului: Echipa din cadrul centrului experimental de JR din București a analizat cazul și a concluzionat că întrunește condițiile de eligibilitate prevăzute de proiect. Asistentul social și psihologul au luat legătura cu părțile și s-au întâlnit cu fiecare persoană implicată în conflict. Au fost prezentate serviciile oferite de centru și s-a obținut acordul părților să apeleze la aceste servicii, inclusiv de JR.

Experții au obținut informațiile necesare cu privire la părțile aflate în conflict, la contextul infracțiunii, la atitudinea părților și familiilor acestora cu privire la cele întâmplate, identificând nevoile părților din perspectiva serviciilor pe care le putea oferi centrul.

Evaluarea realizată de asistentul social și de psiholog a fost discutată într-o ședință a echipei centrului experimental de JR din București și au fost identificați un mediator și un co-mediator.

Înainte de mediere: Mediatorul a luat mai întâi legătura cu făptuitorii și apoi cu victima. În timpul discuțiilor cu

făptuitorii, s-a dovedit că aceștia au recunoscut fapta și implicațiile acesteia, menționând că nu avuseseră vreo problemă cu victima anterior și că interveniseră doar ca să își apere prietenul, după care situația a ieșit de sub control. Făptuitorii au declarat că regretă implicarea și comportamentul pe care l-au manifestat în conflict și au solicitat sprijin din partea centrului pentru a lua parte la mediere.

Victima a declarat că lupta pe care a avut-o cu făptuitorii i-a afectat în mare măsură viața personală și siguranța, întrucât fiul și soția sa evitau să plece din locuință neînsoțiți, fiindu-le teamă să nu fie bătuți și ei. Faptul că trebuie să se prezinte deseori în instanță îi ocupă mult timp, îi deteriorează relația profesională cu șeful său care îi reproșează că își rezolvă problemele personale în timpul programului de lucru. Astfel, S.M. și-a exprimat disponibilitatea de a participa la o ședință de mediere, fiind interesat să afle direct de la agresori de ce l-au bătut și cum consideră ei că poate fi soluționat incidentul.

Experții au discutat cu fiecare dintre părți posibilitatea de a invita la mediere persoane de sprijin și, pe baza acordului comun, au fost stabilite data și ora ședinței de mediere. Toți participanții au fost informați despre modul de desfășurare a ședinței de mediere.

Medierea: La ședința de mediere, pe lângă mediator, au participat psihologul din echipa centrului și co-mediatorul. Nici victima, nici făptuitorii nu au dorit să fie însoțiți de susținători.

În cadrul ședinței, fiecare dintre părți și-a exprimat punctul de vedere despre modul în care s-a produs conflictul, specificând modul în care erau afectați de conflict. Victima a cerut făptuitorilor informații despre implicarea lor în situație, în condițiile în care el dorise doar să discute cu băiatul care îi lovise fiul. Agresorii au motivat că reacțiile lor au fost bazate pe faptul că, după ce au fost martori la disputa dintre victimă și prietenul lor, le-a fost teamă că cel din urmă va lua bătaie, dacă nu intervin ei. În acest mod s-a ajuns la actele de violență pe care acum le regretă. În plus, prietenul pentru care au intervenit nu este inculpat în cauză, astfel încât înțeleg că reacțiile lor au fost inadecvate și au consecințe.

În ședința de mediere, s-a discutat cum pot fi reparate daunele provocate în timpul conflictului, iar victima le-a cerut făptuitorilor să se angajeze în scris că nu

vor mai avea niciun conflict cu el sau cu vreunul dintre membrii familiei sale. Făptuitorii i-au cerut scuze victimei și s-au angajat în scris la cele solicitate de victimă.

Victima a spus că este mulțumită de discuțiile cu făptuitorii și cu toții au căzut de acord să se împace. În continuare, la următorul termen de judecată, aveau să se prezinte împreună pentru a înregistra acordul de împăcare.

La încheierea ședinței de mediere, părțile au semnat un contract de mediere (un exemplar fiind transmis instanței) care includea o notă informativă legată de concluziile și hotărârile rezultate în ședință (fiecare dintre părți a primit câte un exemplar).

Alte servicii oferite: Asistentul social a oferit victimei informații cu privire la pașii pe care trebuie să îi întreprindă pentru a obține cartea de identitate pentru fiul său (fără legătură cu cazul mediat) și l-a îndrumat către secția de poliție unde putea rezolva această problemă.

Studiu de caz 2 - Centrul experimental de justiție restaurativă Craiova

Context: În ianuarie 2003, centrul experimental de JR Craiova a fost notificat de Judecătoria Craiova cu privire la un caz de vătămare corporală care implica patru minori, trei agresori și o victimă.

Incidentul a avut loc într-o școală din Craiova în care învățau temporar elevi dintr-o altă școală din apropiere care era în renovare. De o vreme, între elevii de clasa a șasea apăruseră tensiuni cauzate de unul dintre elevii din clasa a zecea care îi instigase pe copii să fie agresivi față de colegii lor.

Într-o zi, un grup de elevi de a șasea au intrat în clasa în care învăța elevul D.A. și l-au agresat verbal și fizic. Urmare a agresiunii, victima a suferit leziuni la cap, cu fractura oaselor nazale. Părinții victimei au sesizat poliția și, urmare a cercetării penale, au fost identificați trei făptuitori: F.A., R.P. și A.O.

Certificatul medical emis de Institutul de Medicină Legală atesta nevoia de 10-12 zile de îngrijiri medicale.

Evaluarea psiho-socială a cazului: După primirea notificării din partea instanței, asistentul social și psihologul s-au întâlnit cu fiecare dintre agresori și familiile acestora, precum și cu victima și familia acesteia. Pentru a obține informații complete și a realiza evaluarea, experții au contactat și directorul școlii, diriginții tuturor elevilor implicați în conflict, ofițerul de poliție care instrumentase cazul și cunoștințele părților care au putut oferi informații relevante despre incident, făptuitori și victimă.

După primul contact cu părțile, doar unul dintre făptuitori și-a recunoscut întru-totul vina, părinții săi exprimând rezerve cu privire la participarea fiului lor la ședința de mediere.

Înainte de mediere: La sediul centrului, experții au avut ședințe preliminare cu părțile implicate în conflict și cu părinții acestora, cu obiectivul de a explica procesul de mediere, de a prezenta avantajele participării la ședința de mediere, de a evalua situația pentru a stabili dacă făptuitorii își recunosc vina și au remușcări, de a discuta modul în care părțile văd soluționarea conflictului și de a identifica persoanele de sprijin. Ca urmare a discuțiilor, toți făptuitorii și-au recunoscut vina și au acceptat să participe la ședința de mediere.

Părinții victimei și-au reconsiderat atitudinea față de agresori, menționând că doresc să audă ce au de spus aceștia cu privire la incident. De asemenea, au declarat că nu vor ca fiul lor să treacă prin stresul asociat unui proces penal.

Medierea: La ședința de mediere condusă de mediator și de co-mediator au participat toți cei trei făptuitori și părinții acestora, alături de victimă și părinții săi, bunica unuia dintre făptuitori, directorul adjunct al școlii și un reprezentant al IPJ Dolj.

Participanții și-au exprimat punctele de vedere cu privire la infracțiune și posibilele soluții pentru depășirea situației. Victima le-a cerut agresorilor să își recunoască vina în ședința de mediere, să își ceară scuze verbal și să se angajeze în fața tuturor celor prezenți că astfel de incidente vor fi evitate pe viitor.

Părinții făptuitorilor au propus și s-au angajat să ramburseze părinților victimei contravaloarea cheltuielilor cu îngrijiri medicale suportate de aceștia, în baza facturilor medicale.

Victima a apreciat regretul exprimat de făptuitori pentru cele întâmplate și a arătat că dorește să le acorde a doua șansă, cu atât mai mult cu cât se apropie Paștele. La încheierea ședinței de mediere, care a durat două ore, părțile în conflict și-au strâns mâinile și au hotărât să se împace. Cei patru elevi au renunțat la orice formă de resentiment și au decis să aibă pe viitor relații colegiale adecvate.

Alte servicii oferite: La cererea sa și a părinților săi, victima a beneficiat de ședințe de consiliere individuală, pentru a-și îmbunătăți abilitățile de comunicare cu colegii și pentru a reduce starea de frustrare cauzată de așteptările ridicate ale părinților săi. Făptuitorul A.O. a participat timp de o lună la ședințe de consiliere individuală, pentru a reduce trauma cauzată de decesul tatălui său și pentru a-și îmbunătăți modul în care comunică și a relațiilor cu cei din jur. Servicii specifice de asistență socială au fost oferite și familiei sale, constând în orientarea și îndrumarea bunicii lui A.O. către Comisia pentru Protecția Copilului, pentru pregătirea dosarului de plasament familial.

Concluzii: Societatea este încă refractară față de intervențiile specialiștilor în familie, preferând soluții definitive și radicale. Părinții sunt cei care iau toate deciziile pentru copiii lor, fără mediere. Au dreptul să decidă în numele lor. Lipsa cunoștințelor cu privire la dezvoltarea copiilor și absența instituțiilor care oferă sprijin părinților pot conduce deseori la decizii greșite. Înființarea centrelor pentru JR a reprezentat o încercare de a găsi soluții mai puțin drastice pentru copiii delincvenți, în scopul reabilitării lor prin metode bazate pe conștientizare și responsabilizare, de a proteja victimele și de a le implica în procesul reparativ, precum și de a oferi familiilor servicii specializate.

ANEXA 2

Lista respondenților

Factorii decizionali

1. Mihai Munteanu - Președinte, Consiliul de Mediere
2. Gabriel Oancea - Director, Serviciul de Probațiune București
3. Ioana Morar - Director general adjunct, Administrația Națională a Penitenciarelor
4. Voichița Tomuș și Corina Popa - Experți, UNICEF România
5. Roxana Paraschiv - Expert, Save the Children
6. Ema Șeclăman și Elisa Goras - Inițiatori ai centrelor experimentale de justiția restaurativă din București 2002/2003/2004 și experți în cadrul acestora
7. Ana Bălan - Universitar și mediator; Inițiator al Colegiului Mediatorilor din România
8. Claudia Constantinescu - Mediator și lector, Programul de masterat în mediere, Facultatea de Asistență Socială și Sociologie, Universitatea din București
9. Ecaterina Balica - Cercetător, Academia Română, Profesor la Universitatea din București

Practicieni

1. Robert Trușcă - Avocatul Copilului
2. Anca Cușmir și Angela Chirvăsuță - Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității, Poliția Română
3. Daniel Barbu - Direcția de Investigatii Criminalistice, Poliția Română
4. Bogdan Trandafir - Serviciul Abuzuri Sexuale, DGPM București
5. Ionuț Marcu - Procuror în cauze de exploatare sexuală a copiilor, Direcția de Investigare a Infrațiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism - DIICOT
6. Cristi Danileț - Judecător, Tribunalul Cluj-Napoca, autor al Ghidului de mediere în materie penală în România

7. Ciprian Coadă - Judecător, Curtea de Apel Constanța și Raul Alexandru Nestor - Judecător, Curtea de Apel Ploiești
8. Mona Necula - Expert, Agenția Națională Antidrog
9. 15 specialiști din cadrul Serviciului Abuzuri, Serviciului Asistență Socială și Direcției pentru Protecția Copilului – DGASPC Sector 6
10. Bruno Demaille - Mediator școlar și mediator în cauze internaționale
11. Ioana Marin - Mediator și avocat
12. Claudia Ștefan - Consilier școlar în două școli din București
13. Izabella Kasza - Psiholog, a lucrat cu metoda grupului decizional familial (family decision-making group) în Cluj-Napoca

Copii/copii victime

1. Cinci copii din Comitetul consultativ al copiilor - Terre des hommes
2. Cinci copii din Comitetul consultativ al copiilor - Terre des hommes sesiunea 2
3. Grup de șase minori din centrul de detenție Tichilești

Am încercat să contactăm, dar fără succes

1. Agenția Națională împotriva Traficului de Persoane
2. Școala primară „Alexandru Ioan Cuza” din Brăila, cunoscută pentru practicile restaurative aplicate în lucrul cu copiii refugiați
3. Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, Ministerul Muncii
4. Cătălin Luca - Director, ONG Alternative Sociale, Iași și Georgiana Iorgulescu - Director, ONG Centrul de Resurse Juridice, două dintre cele mai mari ONG-uri din România implicate în inițiative legate de mediere/ justiția restaurativă/practici restaurative (politici, proiecte de legi, proiecte)
5. Grup de copii victime de la DGASPC Sector 6 - Serviciul Abuzuri împotriva Copiilor

© TdH / Odette Meylan - Brazil

ANEXA 3

Studiu de caz folosit ca exemplu în discuțiile cu tinerii

1. Să cunoaștem personajul principal al acestei povestiri

Jason (18 ani) a luat mașina mamei sale (Jackie) și a ieșit la bere cu prietenii. Mama era în oraș, la cină, iar Jason trebuia să se întoarcă acasă înainte de miezul nopții și să pretindă că nu ieșise din casă, deoarece, după mai multe situații în care condusese sub influența alcoolului, i se interzisese să folosească mașina. Când a decis să se întoarcă acasă, deja întârziase. A condus prin parcare, a simțit că a lovit ceva și a văzut oameni care se repezeau către mașina sa. S-a speriat și s-a grăbit acasă. Două ore mai târziu, poliția a ajuns la el acasă pentru a îl audia. Cu mașina mamei lui, Jason lovise un tânăr pe nume David. Polițiștii l-au luat pe Jason la secție unde aparatul etilo-test a arătat că era sub influența alcoolului. De la judecătorie a sosit următoarea comunicare: Jason era obligat să presteze muncă în folosul comunității timp de șase luni, permisul său de conducere era suspendat pentru trei luni și era obligat să participe la un curs pentru dependenți de alcool.

2. Să cunoaștem un alt personaj principal al acestei povestiri

Când a avut loc accidentul, David (16 ani) era în oraș cu prietenii pentru a sărbători noul loc de muncă pe care îl obținuse ca student. După accident, a fost dus cu ambulanța la spital. Avea piciorul rupt în mai multe locuri și a suferit trei operații în primele trei luni. Deși face fizioterapie, medicii spun că nu va putea să recupereze complet funcția piciorului. Din acest motiv, nu a putut să se prezinte în instanță când Jason a fost judecat. Pe lângă traumele fizice, David a suferit și pagube financiare. Asigurările i-au plătit cheltuielile medicale, dar nu au acoperit cheltuielile auxiliare (de exemplu, taxi către și de la spital când nu avea cine să îl însoțească sau nopțile petrecute de părinții săi la hotelul de lângă spital când el era supus operațiilor). De asemenea, David nu a mai lucrat la locul de muncă de student și a pierdut câteva luni de școală, fiind nevoit să repete anul.

3. Întâlnirea restaurativă

Imediat după accident, David și Jason au fost informați despre disponibilitatea serviciilor de justiție restaurativă: dacă sunt de acord, pot decide să se

întâlnească în prezența unui facilitator calificat. De asemenea, întrucât sunt tineri, la întâlnire pot participa membrii ai familiilor și/sau susținători. Ambii au respins oferta: David este prea ocupat cu operațiile și cu fizioterapia, iar lui Jason îi este teamă să se întâlnească față în față cu persoana pe care a vătămat-o. Cu toate acestea, la opt luni după accident, David contactează serviciile de justiție restaurativă și cere să se întâlnească cu Jason: dorește să îi spună acestuia cum se schimbase viața sa după accident. În acest moment, Jason este de acord să participe la ședința restaurativă: dorește să își ceară scuze pentru ce a făcut. David și Jason vor fi însoțiți de mamele lor, care au fost informate și pregătite adecvat pentru întâlnirea de justiție restaurativă. Facilitatorul îl încurajează pe Jason să explice ce s-a întâmplat și apoi îl invită pe David să povestească evenimentul din perspectiva sa. Apoi intervin și susținătorii. Acesta este momentul în care sunt auzite toate punctele de vedere (adevărul dialogic).

Jacky (47 de ani), mama lui Jason, este foarte supărată, dar este și îngrijorată, deoarece tatăl lui Jason suferă de dependență de alcool încă din liceu. De asemenea, este foarte îngrijorată că trebuie să achite contravaloarea cheltuielilor medicale ale lui Jason și să se confrunte cu toată birocrăția legată de această obligație.

Și Dora (41 de ani), mama lui David, este foarte supărată. A mers mereu cu David la spital pentru operații și fizioterapie, luându-și zile libere de la serviciu și angajând bonă pentru sora mai mică (7 ani) a lui David. Toate acestea, pe lângă costurile medicale, au avut un impact asupra bugetului familiei. Mai mult, David nu a putut să se mai angajeze, pierzând venitul care ar fi ajutat familia să acopere cheltuielile generale.

About us

Terre des hommes

Terre des hommes (Tdh) este cea mai importantă organizație elvețiană din domeniul protecției copiilor. În fiecare an, oferim asistență pentru peste patru milioane de copii și membri ai comunităților lor din aproximativ 40 de țări prin programele noastre de sănătate, protecție și ajutor de urgență. Pentru a preveni încălcarea drepturilor copiilor și pentru a sprijini mai bine copiii victime din România, Tdh consolidează sistemele de protecție a copilului și justiție. De asemenea, oferim servicii comunitare integrate și sprijin psihosocial și încurajăm participarea copiilor și tinerilor, precum și incluziunea socială.

 www.tdh.ch | tdh-europe.org | childhub.org

 www.facebook.com/TdhEurope
www.facebook.com/tdh.ch

 twitter.com/TdhEurope | twitter.com/tdh_ch

 www.linkedin.com/company/terre-des-hommes-foundation

 www.instagram.com/tdh_ch

European Forum for Restorative Justice

Forumul European pentru Justiție Restaurativă (EFRJ) este cea mai mare rețea profesională europeană din domeniul justiției restaurative. Reunește aproape 500 de membri, inclusiv 80 de organizații care lucrează asupra practicilor de justiție restaurativă, cercetare și politici în Europa și nu numai.

 www.euforumrj.org

 www.facebook.com/euforumrj

 twitter.com/EuForumRJ

 www.linkedin.com/company/efrj

Restorative Justice Nederland

Fundația Justiție Restaurativă Olanda (RJN) este institutul de inovare în domeniul justiției restaurative și practicii restaurative din Olanda. Principalul său accent este pus pe dreptul penal și alte domenii în care munca în sectorul justiției restaurative poate fi utilă, cum ar fi în școli, cartiere, etc.

 www.restorativejustice.nl

 twitter.com/Rest_Justice_NL

Fiecare copil din lume
are dreptul la o copilărie.
Este atât de simplu.

Învată mai mult: www.tdh.ch | tdh-europe.org

Terre des hommes
Sprijin copiilor.

rijn **restorativejustice.nl**

 **EUROPEAN
FORUM FOR
RESTORATIVE
JUSTICE**

